

Darurile Bisericii

Cea mai vădită mărturie despre iubirea lui Dumnezeu față de om este Biserica, așezământul mântuirii, stilul și temelia adevărului (I Tim. 3, 15). În Biserica a așezat Dumnezeu vistieria darurilor duhovnicești, comora bunătaților nepieritoare.

Darurile Bisericii sînt darurile Duhului Sfînt, daruri spirituale, după care rîvnesc idealistii și profetii, oamenii care cred în suflet și în Dumnezeu.

Nu arareori se aude din gura oamenilor care nu calcă pragul bisericii întrebare destul de cutreănătoare: *Ce-mi dă mie Biserica?*... Ce folos am eu de la Biserica?

Ca întrebarea să nu rămînă fără de răspuns, vom înșira aici un număr de zece daruri pe care numai Biserica ni le dăruiește și care covîrșesc toate bunurile pe care ni le poate dăruia lumea.

1. **Numele de „creștin”.** Este cel dintîi dar pe care îl primim dela Biserica, în taina sîntului botez, și numele cel mai de cinste pe care poate să-l poarte un om. Pentru numele de „creștin” s-au nevoit sfinții, s-au luptat voievozii și împărații cruciați și s-au jertfit martirii. Astăzi, „războiul sînt” împotriva bolșevismului nu este altceva decît o luptă pe viață și pe moarte pentru numele de creștin. Întreaga istoria Bisericii și calendarul cu toate numele și praznicele lui, sînt tot atîtea mărturii despre onoarea și însemnătatea unică ce o are în lume și calitatea de creștin.

2. **Credința mîntuitoare.** Nu orice credință mîntuie. Păgînii și necredincioșii încă își au o „credință” a lor; „și dracii cred și ise cutremură” (Iacov 2, 19), dar nu se mîntuie. Credința mîntuitoare este puterea duhului care ne liberează de rău și ne duce la Dumnezeu, este „încredințarea despre cele nădăjduite și dovedirea lucrurilor nevăzute” (Evrei 11, 1), este o doctrină sîntă, o învățătură unitară și armonică despre Dumnezeu și om, pe care nu ne-o pot da nici filosofii, nici științele, nici artele, cu toate părerile, ipotezele, teoriile și emoțiile lor.

3. **Viața sîntă,** adică sîntirea sufletului prin cele șapte sf. taine, prin slujbele dumnezeiești, prin faptele și virtuțile creștinești. Curățirea sufletului înaintea privilegiului exclusiv al Bisericii. Nu există alt așezămînt pentru cultura inimii nici alt leac pentru curățirea lui de păcatele prin care s-a pîngărit după sf. botez, în afară de Biserica. Biserica este așezămîntul harului; trăiește, lucrează și se răspîndește prin puterea harului și a iubirii lui Dumnezeu. Cînd conștiința ne muștră și păcatele ne apasă pe suflet, Biserica este singura casă de adăpost și cetate de scăpare, în care își pot afla puritatea pierdută și scopul vieții chiar și cei mai mari păcătoși.

(continuare în pag. a 4-a)

Ilarion V. Felea

„Mai fericit este a da decît a lua” (F. Ap. 20, 35) sau ceva despre Sfînta Tradiție

În Apostolul care se citește în Duminica a 7-a după Paști, în acest an 7 iunie, este cuprins un fragment din viața și activitatea Sf. Apostol Pavel, fragment extrem de important pentru creștinii din totdeauna, cu deosebire pentru ierarhia bisericească.

Marele Apostol se afla sau, mai exact, se întorcea din a treia sa călătorie misionară îndreptîndu-se spre Ierusalim, inima vieții creștine din acel timp. În drumul său face un scurt popas în portul Milet, apropiat de marea cetate a aceluia timp, Efesul, astăzi Izmir, unde cheamă la sine „pe preoții Bisericii”, cum ne spune textul sînt (F. Ap. 20, 17), adică ierarhia bisericească: diaconi, preoți și episcopi existenți în Efes și în împrejurimi către sfîrșitul deceniului șase al primului veac al erei noastre creștine, cam la 30 de ani după Învierea și Înălțarea Domnului. În cuvinte de-o profundă vibrație sufletească, Sf. Apostol Pavel, neobositul și plinul de rîvnă evanghelică Apostol, pune la inima păstorilor sufletești pe care îi avea în față îndatorirea de-a fi cu maximă grijă față de păstoriții lor — „luați aminte de voi și de toată turma întru care Duhul Sfînt (aluzie la hirotonire) v-a pus pe voi episcopi” (F. Ap. 20, 28) —, atenționîndu-i de „lupii îngrozitori” care vor apărea și vor căuta să rupă din turmă, reamintindu-le totodată de strădaniile sale depuse pentru încreștinarea lor, fără să prețindă de la cineva: „Aur sau argint sau haină” (F. Ap. 20, 21) sau altceva.

În argumentarea pe care o folosește spre a face pe ascultătorii săi să se pătrundă cît mai mult de ceea ce au de făcut, marele Apostol apelează la unele cuvinte rostite de Mîntuitorul Iisus Hristos: „Mai fericit este a da decît a lua” (F. Ap. 20, 35). Trebuie să subliniem că aceste cuvinte rostite de Mîntuitorul nu se cuprind în cele patru Sf. Evanghelii.

Desigur că primul înțeles al acestor cuvinte, în care îl folosește și Sf. Pavel, mereu actual de altfel și acesta, este de ordin moral, adică modul firesc de viață în lume nu este atît de a lua, de a primi, de a consuma ceea ce alții produc, ci mai ales de a da, de a te revărsa spre alții, spre cei din jur, de a-ți înmulți talanții, „Dăruind” (Continuate în pag. a 2-a)

Pr. Gh. Papuc

Bolnițele mînăstirești în istoria grijii Bisericii pentru bolnavi Cîteva scurte precizări*

Creștinismul, prin învățătura Intemeietorului lui, Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, și-a concentrat atenția asupra omului învățîndu-l iubirea, compasiunea, iertarea, generozitatea, comuniunea frățească. Omul e creat de Dumnezeu și, astfel, omul e frate omului. E frate și cosmosului care are același creator.

Potrivit acestei viziuni fundamentale, omul bolnav, omul în nevoie, în sărăcie și în lipsuri e recomandat îndeosebi iubirii și generozității celorlalți. „Cei bolnavi au nevoie de doctor” (Matei 9, 12).

Mîntuitorul a stabilit printre condițiile intrării în Împărăția cerurilor și asistența bolnavilor. „Căci bolnav am fost și m-am cercetat” (Matei 25, 36). El însuși a fost vindecător de suferințe și restaurator al funcției organelor care nu-și mai îndeplineau menirea pe care o aveau de la creație; a vindecat orbi, schiopi, slăbănogi, leproși... Minunile Sale au fost întodeauna restauratoare ale stării normale a oamenilor, așa cum i-a creat Dumnezeu. N-a dat nimănui trei ochi, nici trei picioare, dar cînd le-a lipsit unul, le-a completat lipsa. Tot așa cum a completat și ambii ochi, cînd ambii nu vedeau.

Minunile Sale n-au ieșit din ordinea primordială a creației. Au restabilit-o. Iată de ce manipularea genetică, putînd dereglă ordinea originară, îi îngrijorează astăzi pe mulți, și nu numai pe teologi.

Biserica primară și apoi primele comunități creștine care s-au putut organiza în libertate, după Edictul lui Constantin cel Mare (313), a organizat și primele forme de asistență medicală, în adevărate spitale, îndeosebi fiind cunoscute cele întemeiate de Sfîntul Vasile cel Mare, în Capadocia din Asia Mică, în sec. IV, numite *Vasilade*, după numele său.

Facem un mare salt peste veacuri și, venind în părțile noastre, găsim forme asemănătoare de asistență medicală, îndeosebi în mînăstirile noastre, din cele mai vechi timpuri. De fapt au fost primele forme de astfel de asistență la noi. E vorba de *bolnițele* mînăstirești. Există în legătură cu acestea o întreagă literatură, și existența lor e atît de bine cunoscută, încît e aproape inutil să le mai reamintim pe toate, cu numele și anii cînd au funcționat. E de ajuns să spunem că ele apar încă din secolul al XV-lea, îndată după întemeierea primelor mînăstiri ale căror nume și urme au ajuns pînă la noi.

Că ele au fost primele forme de spitale în istoria medicală românească, e în afara oricărei îndoieli, deși s-au exprimat și îndoieli în această privință. Nu știau dacă aceasta s-a făcut pentru că era, să zicem de *bon-ton*, la vremea respectivă, să se nege Bisericii orice rol pozitiv în trecut și în viața de toate zilele a poporului, sau îndoielele au avut cu adevărat un suport științific. Din respect pentru cercetători, înclin și spre una și spre alta, dar suportul științific mi se pare fragil, ceea ce nu înseamnă neapărat că explicația ar rămîne cea a conformismului ideologic al epocii de dinainte de revoluția din 1989.

Vă voi oferi doar un exemplu pe care l-a folosit de altfel și Dr. Petre Miroiu (*Despre tipicul bolnițelor mînăstirești*, în „Mitropolia Olteniei” XXI, 8—10, 1989, p. 599) la un *Simpozion* din 1989 la Rîmnicul-Vilci.

„Să cuvine egumenului a să sîrghi pentru tîmăduirea bolnavilor, ori pentru a celor ce viețuiesc în mînăstire, ori pentru a celor streini ce vin cu boale grele și grabnică tîmăduire cer. Dacă vine cineva, îndată să caute pre cel bolnav și să-i dea lui sănătate. Iar dacă va începe a nu-l băga în seamă, easte mare primejdia. Ci să fie negreșit doitorul în mînăstire, după cum s-a zis, și să se sîrguască a-i găti lui plastroi și unsoși și alte care se cuvîn a găti spre sănătatea acestora și de la bolnița igumenul să poruncească bolnicerului a le da toate cele de trebuință, mai nainte cumpărate fiind și să puie miere și să le dea verdețuri uscate, vin, pearje, smochine, cite sînt îndemnatice spre tîmăduire, și cîți monahi în mînăstire sau mireni cu boale vor fi tînuși, toate verdețurile ceale doitoritoare să le dea lor. Și igumenul adeseori a merge către dîșii și a purta grijă pentru cei bolnavi, cu voie doitoritoare și să poruncească a le da cele de trebuință. Iar doitorii tot meșteșugul doitoriei să-l uneltescă ca să dea tîrie și sănătate celor ce pătîimesc. Și de va veni cineva strein și fără de casă, în casa de streini cu vreo boală cuprins, cu cei bolnavi, de la igumenul și de la doitorul să fie rînduit, ca intru toate să-și cîștige odihnă; și să i se poruncească a petrece în casa cea de bolnavi, pînă se va face sănătos și atuncea cele de trebuință în cale de la igumenul, împreună cu rugăciunea priimind, cu pace intru ale sale să se slobozească.

Iar bătrînilor și celor ce nici un ajutor nu au, să poruncească a se îndulci de toate cele de trebuință. Și pat lor întocma numărât să le pue lor pentru odihnă. Pentru cate de la starețul să se ia în toate zilele ceale de trebuință lor”.

Textul e din *Tipiconul* atribuit Sf. Sava (an. 400, pe vremea împăratului Teodosie), lucrare normativă pînă astăzi în mînăstiri. A fost tradus în românește, dîndu-i deci o nouă autoritate, de către mitropolitul Veniamin Costachi, în 1816.

E clar din acest text că în bolnițe se tratau bolnavi, fie monahi, fie străini „ce vin cu boale grele și grabnică tîmăduire cer”. Se vede din text că se încearcă o tratare științifică, la nivelul vremii, deci că bolnițele erau ceea ce vor fi începînd din sec. al XVIII-lea spitalele. Numele de spital apare și mai de vreme. Cercetătorii — cei mai mulți — pun semnul egalității între *bolnița* și *spital*. E același lucru spus în două limbi.

Totuși acest semn al egalității a fost negat de unii, la noi în special de Dr. N. Vătămănu. Acest autor încearcă niște răstălmăciri cel puțin ciudate a textului lui Veniamin Costachi. Se întreabă ce va fi tradus Veniamin Costachi prin „tîmăduirea bolnavilor”, din originalul grecesc sau slavonesc? Și iarăși: „Cei ce viețuiesc în mînăstire ori a celor străini ce vin cu boale grele și grabnică tîmăduire cer?” Și din nou: ce va fi tradus Veniamin Costachi prin „să fie negreșit doitorul în mînăstire”?

De ce toată această gimnastică ridicolă? Pentru că nu-i ieșeau la socoteală afirmațiile sale mai vechi că bolnițele nu au fost spitale, că nu au îngrijit de mireni, și că nu au avut doctori!

Îmi pun doar o singură întrebare: de ce n-a procedat științific, adică să meargă la textele grecești și slave și să arate că Veniamin Costachi le-a tradus greșit. N-a făcut acest lucru, pentru că știa că n-ar fi găsit nici o greșală de traducere. Dar a aruncat dubiul — cît de onest? — cu care să rămînă cititorul și să poată afirma la sfîrșit, din nou, că „bolnița nu poate fi nici atunși, cum n-a fost nici mai pe urmă, spital, ci azil” (Dr. Nicolae Vătămănu, *Semnificația medico-istorică a bolnițelor mînăstirești* (II), în „Mitropolia Olteniei”, XXI, 11—12, 1969, p. 883—884).

De aceeași părere cu Dr. N. Vătămănu au mai fost doar cîțiva, dar aceștia s-au contrazis pe ei înșiși prin nuanțări care, în cele din urmă, ajungeau tot la concluzia semnului egalității între *bolnița* și *spital*. Așa a fost Dr. G. Brătescu (*De la bolnița mînăstirească la spitalul civil*, în „Mitropolia Olteniei”, XXI, 9—10, 1969, p. 688—689), care merge pînă la a identifica *bolnița* cu „lăcaș de cult” (p. 690), fiindcă într-adevăr bolnițele aveau capele speciale, zise „la bolniță”, în vorbirea curentă, dar acestea erau departe de a fi bolnițele propriu-zise. Nu poate însă să nu recunoască, de pildă, caracterul de spital al bolnițelor organizate de Paisie Velicovskiy la Neamțu (p. 693). Pe urmă însă se contrazice din nou. Și această bolniță era „azil pentru bătrîni”, accentul cu-

(Continuate în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLAMĂDEALA
Mitropolitul Ardealului

* Comunicare la Simpozionul „Șapte sute de ani de la prima atestare documentară a spitalului din Sibiu, 1292—1992”, din 12 iunie 1992, Sibiu, organizat de Asociația Medicală Română și Universitatea Sibiu.

Din gîndirea filozofică a lui Eminescu

Îndeobște, Eminescu este considerat a fi marele nostru poet îndurat în fața problemelor vieții, marele poet pesimist, care și-a exprimat amara sa concepție în versuri nemuritoare. Cu cît pătrundem însă opera lui Eminescu mai în întregimea ei, rămînem impresionați de varietatea problemelor și de amestecul de atitudini, care nu ne lasă cu privirea la un singur punct de vedere.

Recunoscut de a fi avut o vastă și variată cultură clasică, Eminescu este apreciat și pentru temeinicia și aprofundata sa cultură filozofică, fiind una dintre personalitățile marcante ale culturii noastre și ale gîndirii românești din trecut.² Cultura individuală a lui Eminescu era la nivelul culturii europene a timpului său. Prin deosebire sa stăruință de a citi, a ajuns un bun cunoscător al filozofiei. A studiat cu predilecție pe marii filozofi: Platon, Kant și Schopenhauer, fiind totodată un bun cunoscător al credințelor religioase, mai cu osebire a celei creștine și a celei budiste. Din materialul concret cules cu osîrdie, Eminescu și-a format înalta abstracțiune, care în poeziile lui deschide adesea „orizontul fără margini al gîndirii omenescii”. În cunoștințele sale și-a asigurat treptele succesive care să-i permită a se ridica la o contemplare generală a lumii și a vieții. Din ale sale versuri caracteristice, se desprinde profunda emoțiune asupra începuturilor lumii.³

„La-nceput pe cînd ființa nu era, nici neființă,
Pe cînd totul era lipsă de viață și voință,
Cînd nu se-ascundea nimica, deși tot era ascuns,
Cînd pătruns de sine însuși odihnea Cel nepătruns.”
(Scrisoarea I-a)

Eminescu s-a întregit de multe ori asupra sensului vieții omenescii. Și-a dat perfect de bine seama, că problema vieții a frămîntat și frămîntă pe tot omul, indiferent de poziția sa pe scara ierarhiei sociale:

„Începînd la talpa însăși a mulțimii omenescii
Și suind în susul scării pîn-la frunțile crăiești
De-a vieții lor enigmă fi vedem pe toți muncii.”
(Scrisoarea I-a)

Dacă în năzuința de a desluși enigma vieții n-a fost pe deplin satisfăcut, în formă îndoielnică, s-a exprimat:

„Și cînd propria ta viață singur n-o știi pe de rost,
O să-și bată alții capul s-o pătrundă cum a fost?”
(Scrisoarea I-a)

Că viața genialului poet n-a fost a efemerului și că viața lui s-a desfășurat în continuă „tendență către nemărginit și în setea de absolut”,⁴ ne-o confirmă exclamarea:

„Din chaos, Doamne-am apărut
Și m-aș întoarce-n chaos...
Și din repaos m-am născut,
Mi-e sete de repaos.”
(Lucașărul)

Se vădește aici aspirația spre repaosul absolut, prin eliberarea de suferințe. Aceasta este rezultatul influenței budiste, cu credința în nirvana și a filozofiei indiene, popularizată prin intermediul filozofiei pesimiste schopenhaueriene.

În opera sa, Eminescu n-a primit influențele culturii fără a le filtra prin prisma personalității sale; dimpotrivă, le-a interpretat într-o formă proprie, originală. Dacă în poezia lui Eminescu se recunoaște o filozofie pesimistă, temele principale fiind sub înfrîngerea metafizicii lui Schopenhauer, în schimb, preamărirea trecutului, idealizarea lui, specific eminescian, contrazice concepția pesimistă. În filozofia lui Schopenhauer, progresul este o himeră; în activitatea sa practică, Eminescu admitea progresul și lupta pentru el.⁵ Această contrazicere o întîlnim mai ales în activitatea de ziarist militant a lui Eminescu, dar și în poezie, spre exemplu:

„Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorii, țara mea de dor?
Brațele nervoase, arma de țarie,
La trecut-ți mare, mare viitor!”
(Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie)

În activitatea sa de ziarist militant, Eminescu face dovada unui naționalism echilibrat, alături de credința în posibilitatea progresului, chiar dacă acest progres este lent, strîns legat fiind de datinile strămoșești și de firea poporului. În orice caz este un progres care implică ideea unei ameliorări ce contravine crezului pesimist, în zădărniciia tuturor formelor de organizare a vieții.⁶

(Continuate în pag. a 2-a)

Prof. Petru Dumitrescu

- 1 Murărașu D., Naționalismul lui Eminescu, ed. Bucovina, p. 1.
- 2 Vetsianu V., despre I. Petrovici, în *Istoria filozofiei românești*, vol. II, ed. Acad., București, 1980, p. 600.
- 3 M. Eminescu, *Poezii*, ed. Ingr. de Al. Colorian, București, 1945, p. 121 și 123.
- 4 Ibidem, p. 317.
- 5 Ist. filozof. rom., vol. II, p. 597.
- 6 Petrovici I., Contribuții la filozofia lui Eminescu, în lucrarea „Din

Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați

Acestea sînt cuvintele prin care preotul sau diaconul, la fiecare Sfîntă Liturghie, invită pe toți cei prezenți la reactualizarea morții și învierii Domnului, să se apropie de Trupul și Sângele lui Hristos și să se împărtășească din ele.

Sîntem chemați la Cina Mielului (Apoc. 7, 9—12, la masa cerească a Fiului lui Dumnezeu, pentru a ne putea uni cu El și a deveni „părtași dumnezeiești firi” (I Petru 2, 4) și a dobîndi nemurirea și viața cea de veci.

Dar nu sîntem chemați oricum la acest ospăț ci trebuie să ne apropiem în primul rînd cu frică de Dumnezeu. De ce frică — doar Dumnezeu este Părinte atotbun, de ce trebuie oare să ne temem de El? Ne apropiem cu frică, cu acel „mysterium tremendum” cu care oricine se apropie de Inefabil, de Dumnezeu cel necuprins. Frică de măreția dumnezeirii care se lasă cuprinsă în plînea și vinul euharistic care dau viață lumii și „încă din belșug” (Ioan 10, 10).

Cu credință, pentru că numai cine crede în dumnezeirea lui Hristos și în prezența lui reală în Sfîntele Taine poate să se apropie așa cum se cuvîne de Sfîntul Potir.

Cu dragoste față de Dumnezeu-Tatăl care a trimis în lume pe unicul Său Fiu, cu dragoste față de Fiul care și-a pus sufletul Său

pentru ai Săi, și în sfîrșit cu dragoste față de Sfîntul Duh minghietorul și sfințitorul. Dar dragostea aceasta trinitară trebuie însă răsfîrțată asupra semenilor noștri, căci așa cum spune Sfîntul Ioan „apostolul iubirii”, „dacă zice cineva că iubește pe Dumnezeu, dar pe fratele său îl urăște, mincinos este” (I Ioan 3, 20—21).

De aproape 2000 de ani Biserica ne cheamă pe toți la Cina Domnului dar se pare că mai ales acum, în ultimul timp, chemarea ei răsună în deșert. Tot mai puțini creștini se simt îndatorați să se apropie de Sfîntul Potir și dintre cei care se apropie nu puțini sînt nepregătiți sufletește, așa încît Cina cea adevărată devine Cină „spre judecată” sau spre ostindă. Mereu ne cheamă Hristos la Cina Lui pusă înaintea tuturor și mereu îl refuzăm. Pe ce motiv, sau mai bine zis motive? Nu sînt vrednic să mă apropiu de o taină așa de mărețată, „dar cine este fără de păcat pe pămînt”? Nu spune Domnul prin glasul proorocului. Toți sîntem păcătoși, toți sîntem în vrăjmășie cu Tatăl prin păcat, dar tocmai Sfînta Euharistie este cea care ne apropie din nou de izvorul vieții și ne aduce în casa Părintelui cereșc.

N-o primim, rămînem mai departe în păcat, Duhul pleacă de la noi (Continuate în pag. a 3-a)
Arhid. Visarion Bălțat

(urmare din pag. 1-a)

rativ punându-se pe dietă și regimul de viață (p. 695). Dar oare acestea nu intră și ele în categoria mijloacelor curative? Să luăm ca exemplu doar ulcerul și diabetul. Iar la urmă conchide: „Cu excepția spitalelor de psihiatrie, actuala rețea de asistență spitalicească din țara noastră nu își are așadar rădăcinile directe în bolnițele mănăstirești, ci în așezămintele aflate cândva sub administrația Eforiei spitalelor civile, a Spiridoniei sau a altor fundații particulare și mai cu seamă în sistemul creat de stat în ultimul secol” (p. 695).

Aici se impun două observații:

1. Ca prin astfel de afirmații negăm câteva secole de medicină și îngrădire spitalicească românească, fiindcă spitalele propriu-zise apar în secolul XVII, ex.: Colțea, 1704, înființat de spătarul Mihai Cantacuzino și.

2. Ca Spiridonia e la origine de fapt, tot o bolniță!

Textul de mai sus e din 1969! Așa se putea face știință în 1969! Dar o porțiță tot și-a mai rezervat Dr. C. Brătescu: „Nu este mai puțin adevărat că bolnița mănăstirească a reprezentat timp de secole singura instituție cu anumite preocupări curative existente pe meleagurile noastre; în acest înțeles și numai în acest înțeles (care? n.n.), bolnița poate fi considerată „spitalul medieval românesc” (p. 695). El, tot e ceva!

Aceleași afirmații, cum că bolnița n-ar fi fost pînă la sfîrșitul secolului al XVII-lea spitalul specific românesc, le face și Const. I. Bercus, fost secretar la Facultatea de Teologie pînă în 1948, și apoi secretar la Facultatea de Medicină. Și cum să fi apărut Teologia? Și-ar fi pierdut postul (*Semnificația medico-istorică a bolnițelor mănăstirești, III, Contribuții la problema bolnițelor mănăstirești*, în „Mitropolia Olteniei”, XXII, 1—2, 1970, p. 43). Dar la sfîrșit nuantează și el: „Numai dacă se pornește de la ideea că în secolele al XV-lea — al XVII-lea, n-am avut organizată nici o formă reală de asistență medicală, după modelul celor existente în alte țări și socotim bolnițele mănăstirești ca suplinind aceste instituții, indiferent de conținutul real și de condițiile lor de funcționare, atunci poate fi acceptată teoria că „bolnițele mănăstirești au fost spitalele noastre specifice vremurilor acelea” (p. 46).

Și aici am propune două observații:

1. De ce să pornim de la ideea că în secolele XV—XVII n-am avut spitale laice, cînd putem porni de la faptul că nu le-am avut? și,

2. De ce să acceptăm teoria că bolnițele au fost spitale, cînd toate informațiile ne spun că practice ele erau spitale?

Dar și Dl. Bercus, pe care l-am cunoscut, era sub vremii!

Alți autori, și nu puțini, dimpotrivă, marea majoritate arată documentat, că bolnițele mănăstirești au fost singurele noastre forme de spitale, opere caritative ale Bisericii, care a socotit că astfel își îndeplinește chemarea de a sta în ajutorul celor suferinzi și în nevoi. Aș trimit pe cei ce voiesc să se documenteze mai bine, să citească studiile Dr. Petru Miroiu, *De la bolnița mănăstirească, la spitalul organizat*, în „Mitropolia Olteniei”, XXIII, 5—8, 1971, p. 359 și urm.; Arhim. Nestor Vornicescu „*Ingrădirea sănătății în vechile noastre Mănăstiri*”, în

Bolnițele mănăstirești...

„Mitropolia Olteniei, 1—2, 1968, p. 65—69; Dr. Cristina Ionescu și Dr. C. Romanescu, „*Cîteva opinii despre rolul bolnițelor mănăstirești în Moldova*, în „Mitropolia Olteniei XXII, 1—2, 1970, p. 47—49; Dr. L. Sburan, Dr. O. Tufeanu, Dr. A. Gavrilescu, Dr. N. Pică, Dr. A. Mitroiu: „*Bolnița de la Curtea de Argeș*” în „Mitropolia Olteniei”, XXII, 1—2, 1970, p. 49—53; Dr. N. Vătămănu, *Bolnița și Vrăcaveanuța*, în „Mitropolia Olteniei”, XXI, 11—12, 1969, p. 877—884; Conf. Dr. B. Dulescu și Dr. Nic. Marcu, *Bolnițe și spitale românești în secolul al XVIII-lea*, în idem; Dr. Romulus Popescu și Dr. Irina Popescu, *Insemnătatea medico-istorică a bolnițelor din județul Vilcea*, în idem; Dr. Irina Popescu-Dobrotineanu și Dr. P. Măldărescu, *Bolnița de la Mănăstirea Cozia*, în idem; În același număr din „Mitropolia Olteniei” mai semnează un studiu Dr. Valerian Marinescu și Dr. Epifanie Cozărescu.

Nu trebuie uitate contribuțiile lui G. I. Ionescu Gion, *Doftoricescul meșterșug în trecutul Țării Române*, Buc. 1892; Iacob Felix, *Istoria Igeniei în România*, București 1902, G. Crăniceanu, *Literatura medicală românească*, București 1907, P.G. Samarian, „*Medicina și farmacia în trecutul românesc*”, vol. III, Buc. 1938.

O bibliografie largă se poate găsi și la Antonie Plămădeală, *Biserica slujitoare*, București 1972, p. 111—138, mai ales în partea a III-a. Mai multe cărți anume despre filantropia în Biserica ortodoxă a scris D. Constantelos, în America (vezi tot la A. Plămădeală, cit. supra). Dar să ne întoarcem la bolnițe.

Astfel de bolnițe au continuat să se înființeze și în sec. al XIX-lea, cînd au apărut și spitalele propriu-zise. Erau instituții paralele. Astfel s-au înființat spitale la mănăstirile Rîșca (1875), Slatina (1881), Horaiața (1874), Secu (1847), Agapia (1891), Văratec (1853). Acestea ca să nu mai vorbim de cele mai vechi, ca să nu lungim comunicarea noastră peste măsură. Dr. V. Gonțea scrie despre „*Un spital de mănăstire la Putna, în veacul al XV-lea*” (Mitropolia Moldovei și Sucevei, XXXIX, 9—10, 1963). Cit despre bolnița de la Neamțu, în care n-ar fi fost tratați mirenii, după N. Vătămănu, e de ajuns să ne amintim că și Eminecu a fost internat acolo și că, în condicele păstrate în arhiva mănăstirii se găsește și prescripții precise cu privire la modul de tratare al unor boli.

S-a zis că nu aveam medici în bolnițe și Dr. Vătămănu spune că nu s-au găsit cărți de medicină în bibliotecile mănăstirești în care găsim, de altfel, pînă și cărți de matematică! Il va contrazice Dr. farm. E. Gheorghiu în lucrarea: „*Două manuscrise cu conținut farmaceutic provenite de la bolnița mănăstirii Cernica*” (în Mitropolia Olteniei XXII, 1—2, 1970, p. 53—56).

N-am mai avut loc și timp să spun cîte ceva și despre bolnițele din Transilvania existente acum 700 de ani și, poate, cîte ceva și despre așezămintele spitalicești ale altor confesiuni, de pe același teritoriu. Voi

Asfel, Sf. Ioan Gură de Aur spune: „Este evident că Apostolii n-au predat toate prin scrisori ci multe fără de scrisori, dar și acestea sînt vrednice de credință”. Mai explicit este Sf. Vasile cel Mare, cînd precizează: „Din dogmele și practicile ținute de Biserica, pe unele le avem din învățătura scrisă, iar pe altele le-am primit din tradiția Apostolilor, predate nouă în taină; ambele acestea au aceeași tărie pentru dreapta cinstire (a lui Dumnezeu); nimeni nu va zice împotriva acestora oricît de puțin priceput ar fi în legiurile bisericești. Căci dacă ne-am apuca să abandonăm cele nescrise din obiceiuri, ca pe unele care n-ar avea mare tărie, am greși împotriva celor de căpetenie păgubind Evanghelia, sau mai bine zis am reduce propovăduirea la *nu-niuta goală* (sublinierea noastră). De pildă, cine este acela, care pe cei ce nădăjdum în numele Domnului nostru Iisus Hristos ne-a învățat prin scrisoare a ne însemna cu chipul Crucii? Care scrisoare ne-a învățat pe noi a ne întoarce spre Răsărit la rugăciune? Care dintre sfinții ne-a lăsat în scris cuvintele invocării la sfințirea pîinii Euharistiei și a potirului binecuvîntării? Că nu ne sînt suficiente cele menționate de Apostol sau de Evanghelie, ci rostim și altele, *primite din învățătura nescrisă*, și înainte și în urmă, ca unele ce au mare putere în privința tainei. Și din care scrisori binecuvîntăm apa Botezului și undelemnul și chiar pe cel ce se botează? Au nu din predania tacită și tainică? Dar apoi, care cuvînt scrie ne-a învățat însăși ungera cu undelemn (Mirungerea)? Dar de unde a se afunda de trei ori omul (la Botez)? Din care Scriptură sînt și cele cîte sînt la Botez, a se lepăda de Satana și de ingerii lui? Au nu din această *învățătură nescrisă și tainică*, pe care Părinții noștri au păstrat-o în tăcere, ferită de indiscreție și de ispite, fiind ei bine învățați a păstra în tăcere pe cele sfințe ale Tainelor?” (Sf. Vasile cel Mare, canonul 91, Cf. pr. conf. Dr. Alex Stan: Libertate și autoritate în Ortodoxie, după Sfinții Părinți, în rev. Ortodoxia nr. 4/1991, p. 137—138).

Gîndindu-ne mai ales la Noul Testament, vom reține, așadar, că mai întîi a fost Sf. Tradiție sau Sf. Predanie, din care s-a alcătuit apoi Sf. Scriptură, cele două izvoare ale învățăturii de credință și morală ale Bisericii noastre, ambele egale și deci de aceeași valoare, ca provenind din aceeași Descoperire sau Revelație dumnezeiască. A neglija sau a sfida chiar Sf. Tradiție înseamnă a respira printr-un singur plămîn, dacă nu chiar mai mult, înseamnă a ne expune la interpretări greșite și chiar păgubitoare pentru viața noastră sufletească, înseamnă a goli propovăduirea, cum arăta încă Sf. Vasile cel Mare, a o sărăci, înseamnă a stîlci înțelesul Sf. Scripturi, a-l denatura, a răstălmăci voia lui Dumnezeu, ceea ce constituie o cetezanță și desigur un mare păcat, cei ce și permit asemenea lucruri primejdindu-și propria mîntuire, antrenînd și pe alții în această primejdie. Cu Cuvîntul lui Dumnezeu nu ne putem juca, iar înțelegerea și propovăduirea lui corectă se poate face fără luminile Sf. Tradiții, despre care am amintit mai sus.

„Drept aceea, fraților, stați neclintîți și țineți predaniile pe care le-ați învățat fie prin cuvînt (prin propovăduire orală adică), fie prin epistola noastră” (II Tes. 2, 15), spus altfel celor de astăzi: Sf. Tradiție și Sf. Scriptură.

a trecut Carpații și a venit la Sibiu, ca să-l vadă cum arată poetul drag și să vorbească cu el.

L-a găsit pe poet, în orele dimineții, la cafeneaua Habermann și la prima întîlnire și convorbire, i-a prins un portret literar autentic, *à visu*. „Înainte mea stă pe scaun un tînar mic de statură și slăbuț, simplu dar elegant îmbrăcat, cu un aer serios și în același timp modest pînă la timiditate, foarte blond — ceea ce-l întinereste încă — cu o mustăcioară roșcată, tunsă scurt, cu nasul fin, aquilin, încălecat de ochelari, prin cară mă privește cu atenție ochii albaştri, miopi, puțin bulbucați, peste o frunte înaltă și senină cade o ușoară pălărie de paie...”

După prezentările de rigoare, se înfiripă, între basarabeanul bărbos (fostul siberian purta o barbă... tolstoiană — era și masiv ca și apostolul de la Iasnaia-Poliana) și firavul poet ardelen, o conversație serioasă, pe probleme politice, sociale, culturale... „Goga se apricepe puțin cîte puțin, a notat Stere, își scutură sfiala, cu un gest nervos își îndreaptă ochelarii și ridică puțin pălăria de pe fruntea bombată, încadrată de părul blond, fața i se înviorază, vocea vibrează. Și cu înțelul descoperă în cîntărețul „Înstrăinătului Ardeal” un cugetător, chinat de problemele vieții și ale morții... Cugetătorul se imbină cu luptătorul pentru drepturile neamului și dreptatea omenească, pentru dezvoltarea neîmpiedicată a culturii naționale și pentru dezrobirea muncii oprise, a robilor pîmintului și a robilor de fabrică”.

Întîrind în Bibliotecă Arhidiecezană, de lângă monumentala Catedrală ortodoxă, directorul „Vieții Românești” și-a găsit revista ce-i trebuia (în Iași epuizându-se), iar la dejun, la vesnicul local „Împăratul romanilor”, ajuns istoric, s-a cunoscut cu „asesorul consistorial” Dr. Elie Miron Cristea (Mitropolit Primat și Patriarh în România Mare), prof. Nicolae Ivan (viitor Episcop al Clujului), muzicologul Tiberiu Brediceanu, diaconul Gheorghe Tulbure (publicist) s.a. S-au discutat probleme politice, sociale, culturale... la ordinea zilei, într-o atmosferă sufletească de sărbătoare... „Mă simt ca și cum ne-am cunoaște de mult și m-aș afla între prietenii vechi” — a notat basarabeanul.

A doua zi fiind Duminică și horă populară obișnuită, au hotărît să se ducă la *Seliște* — „mărgăritarul satelor din întreaga românie”... S-au alăturat prof. I. Lupaș, asesorul lui Ivan și cu un „landou” particular s-au dus, cu toții, la vestita Săliște. În drum, au făcut un popas, la umbra unui nuc rotat, în curtea unei „Aniță crîsmărită”, cu ochi albaș-

(Continuare în pag a 3-a)

Pr. Gh. Cuneșcu

indica trei studii la îndemîna cercetătorilor: Farm. Tiberiu Pop, *Spitalul ordinului milosordian din Timișoara* (în „Mitropolia Olteniei”, XXI, 1—2, 1970, p. 57—60); I. Orient, *Istoria farmaciilor din Ardeal și Banat* (Cluj 1926) și Dr. E. ic Lambert-Periam, *Date medico-istorice privind ordinele și mănăstirile de rit latin din Banat și Transilvania* (în „Mitropolia Olteniei”, XXII, 1—2, 1970, p. 60—64).

Un studiu scurt dar interesant, cu titlul: *Medicina călugărească în trecutul românesc*, a publicat S. Reli, în rev. Candela (XLV, 1—12, 1934, p. 16—31). E interesant pentru că încearcă să treacă dincolo de studiul istoric, la studiul conținutului mijloacelor curative din trecut, începînd de la Dacia Traiană, pînă la spitalele moderne, identificînd trei faze, pe care le împartă de altfel de la G.I. Ionescu-Gion (*Istoria Bucureștilor*, București — 1822, p. 635) și pe care doar le voi enunța:

1. Medicina băbească, 2. medicina călugărească sau iheratică și 3. medicina „doftoricescă” sau științifică.

Interesant de remarcat în aceste faze e faptul că apelul la plante redevine astăzi actual, și că biocurenții, în care se ocupă în faza a doua, redevin și ei actuali, dacă nu în concurență cu medicina „doftoricescă”, măcar ca mijloace complementare. Mersul înainte, firesc, ca semn al progresului continuu, nu exclude reînnoirea și la tradiții și realități care, dacă și-au făcut o anumită datorie, la un moment dat, mai pot fi încă folositoare.

Tot ce e folositor, e încă valabil! E treaba și datoria medicilor și a cercetătorilor să stabilizească la ce și cum ar mai trebui să ne întoarcem, în căutarea de soluții care să aline suferințele umane.

Eu voi încheia recomandînd pe lângă, bineînțeles, medicina „doftoricescă” adică științifică — poate cam pe neașteptate pentru Dv. — nu întoarcerea la ceea ce Ionescu Gion a numit: „*Medicina călugărească*”, pe care mulți o cred perimată, ci întoarcerea la un tratat al unui savant, premiul Nobel, de prin anii patruzeci ai secolului nostru, intitulat: „*Despre rugăciune*”. Desigur tot ca mijloc curativ, Docteurul e Alexis Carrel, cel care a scris mereu actuala carte: „*Omul înținț necunoscută*”.

Din gîndirea filozofică a lui Eminescu

(Urmare din pag. 1)

Este veche întrebarea, dacă Eminescu are o concepție filozofică a sa proprie? Titlul de filozof — zice I. Petrovici — se acordă unui creator de concepții originale despre lume și viață, care construiește un sistem de gîndire propriu și inedit? Originalitatea filozofică a cugetării Lucaefărului poeziei noastre a fost văzută ca „o sensibilitate cerebrală care cheamă viziunea poetului, imaginația, care dă culoarea, ritmul și armonia, forma totală fiind expresia poetică ce contopește într-o unitate, o lume văzută și simțită și o lume ideală”.

Dacă unui profesor de filozofie și autor de cărți nu i se cere originalitate filozofică, la rîndul său poetul este dispensat de unitate și consecvență în înfățișarea unei concepții de viață, cerință impusă doar unui doctrinar sistematic și teoretician. Chiar și unii mari filozofi (ex. Kant și Nietzsche) și-au schimbat atitudinile și concepțiile, în evoluția lor. E drept însă, că după toate prefăcările intelectuale, ambii acesți gînditori au rămas, fiecare în parte, la cîte o unică concepție și definitivă. La Eminescu însă este vorba despre adoptarea simultană de concepții diverse, intrucît afișarea unei atitudini corespuzătoare uneia dintre concepții n-a dus cu sine abandonarea alteia. Dacă consecvența, în ceea ce privește ideologia, nu este reclamată poetului pentru opera lui considerată în întregime, nu i se poate acorda nici prea multă libertate, care să lase astfel impresia lipsei de personalitate.

În opera lirică a lui Eminescu sînt numeroase și lapidare formulări ale concepției schopenhaueriene, spre exemplu în „Mortua est”, în „Împărat și prolețar”. Față de aspectele schopenhaueriene i s-a obiectat lui Eminescu contrazicerea de a fi proslăvit trecutul și militantisimul său politic, care presupunea preferința unor forme sociale față de altele și credința în realitatea progresului, fie el oricît de limitat.

Începînd cu I. Scurtu, a fost cercetată și influența izvorului filozofic al lui Hegel, în opera eminesciană. După Hegel, istoria universală înfățișează procesul de devenire a spiritului la conștiința însemnătății sale și precum simburile poartă în sine întreaga natură a pomului, tot astfel cele dintîi apariții ale spiritului conțin virtual istoria întreaga. Despre filozofie — arată Hegel — că cercetează numai strălucirea ideii, care se reoglindește în istoria universală și care ne dă convingerea, că tot ceea ce s-a întîmplat și se întîmplă zi de zi, nu numai că vine de la Dumnezeu, dar este însăși fapta lui Dumnezeu. În lumina concepției panteiste, hegeliene, întreaga evoluție istorică se înfățișează ca o continuă ascensiune a omenirii spre comuniunea cu divinitatea, prin farmecul misticismului revoluționar.¹⁰

La Berlin, cu situația școlară limpezită, Eminescu s-a înscris la facultate, decis fiind să studieze conștiința, spre a-și lua un doctorat cu caracter istoric, filozofia servindu-i metoda de cercetare. În caietul de înscriere era cuprins și cursul asupra dezvoltării și criticii filozofiei hegeliene, despre a cărui frecventare mărturisesc manuscrisele cu notițele luate chiar din ziua începerii cursurilor. Cu condiția ca după studiile la Berlin (1872—1874) Eminescu să-și ia doctoratul, T. Maiorescu intenționa să-l propună spre a fi numit la catedra de filozofie de la Universitatea din Iași.¹¹

Pe linia filozofiei istorice a lui Hegel, se inscrie atitudinea luată de Eminescu în scrisoarea adresată lui Dimitrie Brătianu. Ca și ziarul Român din București, prin D. Brătianu, Albina din Pesta, Telegraful Român din Sibiu, Curierul de Iași¹² au scris despre mișcarea de la Putna, la 400 de ani de la înființarea mănăstirii, publicînd apeluri în sufletește. Eminescu a fost între organizatorii serbării de la Putna. Serbarea nu era concepută doar ca un prilej de a dovedi pietatea față de Ștefan, ci și ca o ocazie de discutare asupra problemelor vieții naționale, de rectificarea a greșelilor trecutului și de pregătire a unui viitor rodnic și luminos.¹³ Intrucît începuse războiul franco-german, serbarea programată pentru 1870, a fost amînată de guvernul austriac și a avut loc în 1871, la Sfința Maria Mare.

Dacă s-a dorit ca serbarea de la Putna să fie o piatră de hotar care să despărțea un trecut nefericit de un viitor luminos al poporului român, meritul și eroismul acestei idei — zice Eminescu — nu poate să revină doar organizatorilor serbării. Unei generații îi poate reveni meritul de agent credincios al istoriei, reclamat de locul deținut la înălțimea timpurilor. Dacă „istoria lumii cugetă încet, dar sigur și just — zice Eminescu — istoria omenirii e desfășurarea cugetării lui Dumnezeu”. Meritul individului ori al generațiilor îl constituie expresiunea exterioră, formularea cugetării și a faptelor. Ideea internă, latentă în timp, e rezultatul unui lanț întreg de cauze, ce atîrnă mult mai puțin de voința celor prezenți, decît de a celor trecuți.¹⁴ Exemplificînd cu zidirea piramidelor, Eminescu arată, că în viața unui popor, munca generațiilor trecute pune fundamentul construcției, menite a ajunge la o culme și care sînt conțină în sine ideea întregului. În fiecare secol din viața unui popor este ascuns un complex de cugetări, care constituie idealul, așa după cum în simburile de ghindă este conținută ideea stejarului întreg. Oamenii mari ai României au nutrit cu scumpătate un vis de aur, același la toți și în toate timpurile.

S-a tras concluzia, că dacă serbarea de la Putna va avea însemnătatea scontată, aceasta va dovedi, că a fost cuprinsă în sufletul poporului român, impunîndu-se a fi realizată. Conform axiomei istoriei, tot ce e bun e rezultatul cugetării generale.

Desprindem astfel concepția lui Eminescu privitoare la filozofia istoriei, cu aplicație la viața poporului nostru român.¹⁵

În activitatea sa practică, Eminescu a admis progresul, ca o continuitate istorică, de evoluție firească. Cu verbul lui de flacăra ce apricepe și dărîmă o lume veche, zidind din lut și lumini astrale o lume nouă, el a afirmat cu tărie misiunea profetică a neamului său. Iată de ce Eminescu înfrunchează pentru noi toți „expresia integrală a sufletului românesc”.¹⁶

cronica Filozof. rom., Bibl. pt. toți, Buc., p. 27.

7 Petrovici I., T. Maiorescu, ed. Casei Școlare, București, 1931, p. 75.

8 Eminescu, Poezii, ed. Ingr. de Al. Colorian, p. 131.

9 Petrovici I., Din cronica Filozof. rom., p. 29—30.

10 Lupaș I., Scrieri alese I, Cluj-Napoca, 1977, p. 178—179.

11 Călinescu G., Viața lui Eminescu, ed. pt. lit., Buc., 1966, p. 166 și 178.

12 Ghiban C., Cînta la Stupca o vioară, Buc., 1967, p. 125.

13 Murărașu D., M. Eminescu, scrieri politice, ed. Scrisul Românesc, Craiova, p. 103.

14 Scrisoarea adresată lui D. Brătianu, în Ed. Ingr. de Al. Colorian, p. 344.

15 Murărașu D., Eminescu, scrieri pol., p. 123.

16 Ed. Ingr. de Al. Colorian, p. 143.

„Mai fericit este a da decît a lua”...

(Urmare din pag. 1)

„*vei dobîndi*” spune monahul Nicolae de la Rohia (Steinhardt), expresie care ferid cit se poate de potrivit înțelesul cuvintelor Mîntuitorului: „Mai fericit este a da decît a lua”. Spiritual, așadar, ne îmbogățim mai ales dărînd și dărîndu-ne: „Pentru aceasta (i-a dat Dumnezeu mîini — spune Sf. Ioan Gură de Aur — nu ca să iei, ci să dai”, că „pretutindeni a da și a împărtași și pe alții din ale noastre este începutul multor bucurii”. Adevărul cuvintelor de mai sus îl trăim astăzi și pe plan economic, în sensul că se pare că consumăm mai mult decît producem, ceea ce înseamnă regres nu progres.

Cuvintele evocate de Sf. Apostol Pavel: „Mai fericit este a da decît a lua” au pentru creștinii din totdeauna și o altă foarte mare importanță și anume ele confirmă în chip evident pentru oricine existența și valoarea a ceea ce Biserica numește *Sf. Tradiție*, unul din cele două izvoare ale învățăturii de credință și morală ale Bisericii noastre.

În această ordine de idei, este necesar să ne reamintim că Mîntuitorul Iisus Hristos a propovăduit aproximativ trei ani și jumătate, fără să scrie vreun cuvînt, decît ceva pe nisip, cînd a fost adusă la El femeia prinsă în adulter, învățături și fapte care „dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul mi se pare că nici în lumea aceasta n-ar încăpea cărțile ce s-ar fi scris”, cu alte cuvinte un volum urias, cum ne încredințăm Sf. Apostol Ioan (Ioan 21, 25).

Această comoară spirituală au preluat-o, au propovăduit-o și au transmis-o în lumea largă în bună parte tot pe cale orală Sf. Apostoli. De dimensiunea conținutului acestei comori ne încredințăm luînd aminte și la ceea ce Sf. Apostol Pavel spune slujitorilor bisericești din părțile Efesului, cînd le spune: „Aduceți-vă aminte că, timp de trei ani, n-am încetat noaptea și ziua să vă îndemn (și să vă învăț desigur) cu lacrimi pe fiecare dintre voi” (F. Ap. 20, 31). În acești trei ani de bună seamă Sf. Ap. Pavel a învățat și rînduit o seamă de lucruri pe care el nu le-a scris și afișat la ușile sinagogilor și caselor în care a propovăduit.

Această comoară spirituală, deci, constituie *Sf. Tradiție* sau *Sf. Predanie*, cum se mai numește, fluviu de învățătură de credință și morală ca și o seamă de rînduiri liturgice, care au curs veacuri în șir și din care s-au adăpat Sfințele Evanghelii, Sf. Apostoli în scrierile lor, care au fost scrieri ocazionale, determinate de unele situații ivite în viața unor comunități creștine, scrieri care nu cuprind, precum ne-am putut da seama, decît o mică parte din învățătura și faptele Mîntuitorului nostru Iisus Hristos și ale Sfinților Săi Apostoli.

Acest fluviu, din care a luat și Sf. Apostol Pavel cuvintele de mai sus rostite de Mîntuitorul Hristos și, repetăm, necuprinse în Evanghelii, a continuat să curgă încă multe veacuri și el a fost apoi cuprins înțelul cu înțelul în canoanele apostolice, în scrierile Părinților apostolice, în vechile mărturisiri de credință, în hotărîrile Sinoadelor ecumenice, în scrierile Sf. Părinți și în unele canoane ale lor, în cultul divin al Bisericii etc.

Dăm doar cîteva mărturii, aparținînd Sf. Ioan Gură de Aur și Sf. Vasile cel Mare, ambii viețuitori în veacul 4 al erei noastre creștine.

Un basarabean în Ardeal - la începutul secolului

A fost Constantin Stere (1865—1936) — personalitate proeminentă politică și culturală-literară. S-a născut și a copilărit în localitatea Cerepăciu (Cirișcuș, cum îi spuneau localnicii), județul Soroca, pe Râul (Basarabia), din părinți moșieri. A urmat școlile copiilor de oameni înstăriți, la Chișinău și Odesa. Temperament drz, îndărătnic, inadapabil, revoluționar înnăscut, la Odesa s-a alăturat, deosebit de entuziast, unor grupuri de tineri revoluționari. Orhana țaristă vigilentă l-a descoperit și l-a deportat, cum obișnuia, în Siberia, unde a văzut și a cunoscut realități sociale și umane dramatice (a relatat din ele în volumul *În voia valurilor. Icoane din Siberia*), s-a maturizat intelectual și politic, „s-a călîit”, a citit mult și a meditat, s-a căsătorit.

Venit acasă, după detenția siberiană, părinții l-au trimis la Iași, la studii universitare, cu bani de ajuns. Dotat cu însușiri distincte intelectuale și sufletești, putere de muncă și rezistență herculeană, și-a însușit perfect limba română cultă, a studiat, cu precădere, științele juridice, a scris și publicat lucrări personale (cum a fost teza de doctorat), a absolvit Universitatea, a rămas între profesori, decan și rector. S-a afirmat și s-a remarcat pe tărîm politic (democrat-poporanist) și cultural.

În anul 1905 a apărut în Ardeal, la Sibiu, primul volum de versuri al poetului nou român, Octavian Goga, *Poezii*. Cartea a ajuns la Iași. Profesorul Constantin Stere a citit cartea și atât de mult i-au plăcut poeziile „poetului pămîntului național”, cum l-a numit, că a scris și a publicat, în primul număr (din martie 1906) al revistei: „*Viața Românească*” pe care o edita la Iași, ca director, în colaborare cu Garabet Ibrăileanu — profesor de literatură și reputat critic literar. A scris recenzia, la *Chișinău* — după cum a dat-o. A menționat că vede pe stradă oameni în haine albe românești, dar auzea și limbă străină îndezirabilă — rusa ocupanților. Basarabeanul, fost siberian, a intuit și a remarcat forța revoluționară a poeziei „cîntărețului pămîntului nostru”, mesajul ei amplu politic-social, vibrația încrîncenată patriotică-românească. A încheiat prezentarea, după ce a reproduș stihuri din poezii: „Această-i cîntarea pămîntului nostru — pămîntul unui neam înstrăinat și a țării robite”.

A făcut ceva mai mult: în luna mai, de la Iași, s-a urcat în tren,

Recente dezvăliri despre negocierile dintre Vatican și Moscova privind participarea Bisericii Ortodoxe Ruse (în calitate de observator) la Conciliul II Vatican (1962—1965)

DIN VREMEA MEMORANDUMULUI

Alianța românilor, sîrbilor și slovacilor din regatul ungar

Conclucrarea pe terenul luptei de emancipare națională între cele trei națiuni asupra țării Ungaria dualistă a fost deosebit de activă, de vie în epoca mișcării memorandiste. Bunăoară, după Procesul Memorandumului, în care conducătorii românilor au fost condamnați la temniță, în 28 noiembrie 1894 a avut loc o adunare populară la care scop era de a delibera în vederea continuării luptei, națiunea română fiind deplin conștientă de drepturile sale politice-naționale inalienabile.

Aici s-a hotărît o înțelegere de acțiune comună cu toate naționalitățile făcând parte din Austro-Ungaria și convocarea unui Congres al naționalităților, care, pe baza unui program, să lucreze pentru binele și dezvoltarea națională a fiecăreia dintre ele. Două rațiuni, mai ales, cereau convocarea grabnică a acestuia: crearea unei uniuni de forță favorabilă naționalităților din Ungaria în ajunul și în timpul Congresului interparlamentar de la Bruxelles din 13 august 1895 și modul cum erau concepute „serbările” mileniului Regatului ungar.

Întrunit la Budapesta în ziua de 10 august 1895, Congresul naționalităților — ale cărei lucrări au fost conduse de Gh. Pop de Băsești, Mihail Polit (sîrb) și Pavel Mudron (slovac) — a fost aprobat și susținut cu toată puterea de naționalități. S-a ajuns la concluzia — care constituie axa principală a programului stabilit — că naționalitățile își vor putea câștiga drepturile cuvenite prin organizare și solidaritate, Congresul a hotărît continuarea politicii pasive față de Parlamentul de la Budapesta, atîta vreme cît legea electorală va menține discriminarea față de naționalități, iar pentru informarea Vienei trimiterarea unui memoriu comun avînd drept corolar revendicarea autonomiei naționale.

Între hotărîrile de o deosebită importanță reținem următoarele:
— Natura Statului ungar, produsă prin raporturile etnice și prin dezvoltarea istoriei, nu permite ca a singur popor, care nici nu formează majoritatea populației, să-și aroge dreptul de a-și forma singur statul. Numai totalitatea popoarelor Ungariei au dreptul de a se identifica cu Statul, după cum aceasta declarat este și în legile existente...

— În fața existenței periclitării, care în fapte se pregătește a nimici condițiile de existență ale celorlalte popoare ale Ungariei și Transilvaniei care formează majoritatea țării, românilor, slovacilor și sîrbilor din Ungaria și Transilvania, susținîndu-și programele lor proprii naționale de pînă acum, încheie alianță pentru a-și apăra cu toate mijloacele legale naționalitatea lor și răsădiușii că din același interes la această se vor adăuga și rușii (rutenii) și germanii Ungariei... Drept bază firească are a se considera autonomia națională în cadrul arondării comitatense.

— Popoarele nemaghiare ale Ungariei, în cadrul hotarelor graiului lor, să li se dea deplină libertate, astfel ca respectivele teritorii autonome (Comitate, Orașe municipale, Comune), prin aplicarea limbii naționale la autoritățile administrative și judiciare, să li se dea caracterul naționalității respective...

— Din acest punct de vedere, românii, slovacii și sîrbii nu se pot mulțumi cu așa-zisa lege de naționalități din 1863. Această lege, după cum se pare, a fost adusă numai să servească înaintea străinătății pentru pretinsa toleranță față de naționalități. De fapt această lege nu se ține și este cu totul iluzorie... Dacă vreo dată naționalitățile vor fi puse în schimbarea de a fi reprezentate în parlamentul ungar, ele vor stăruia la schimbarea legii de naționalități, în interesul principiilor autonomiei naționale cuprinse în acest program și anume ele vor insista ca datorința de a sprijini din mijloacele statului scopurile luate ale diferitelor popoare a sîrbii din Ungaria să se execute imparțial în toate direcțiunile.

— Alianța naționalităților dorește introducerea sufragiului universal, direct și secret, dorește o arondare mai dreaptă a cercurilor electorale, sistarea influențării administrative în alegerea și aprobarea actelor dispoziției legislative, după care omisiunea plății contribuției atrage după sine pierderea dreptului electoral.

— Deoarece în Ungaria nu există nici o lege, pentru dreptul liberei întruniri și asocieri, iar ordinațiile privitoare la această chestiune, fiind învechite și echivoce, organele administrative le aplică în mod arbitrar, așa că, pentru adunările publice și pentru formarea de asociațiuni ale naționalităților, le pun în cale toate măsurile posibile; și pentru ele, dreptul de întrunire și asocieri nu există. Alianța naționalităților pretinde crearea unei legi precise și democratice pentru dreptul de întruniri libere și asocieri.

— Deoarece prin sistemul actual autonomiile bisericesti și școlare, garantate prin lege, au devenit iluzorii prin amestecul arbitrar din partea guvernului, alianța naționalităților cere respectarea autonomiei legale bisericesti și școlare și largirea ei în adevăratul înțeles al cuvîntului.

— Deoarece în Transilvania există o lege excepțională pentru afacerile de presă, iar în Ungaria libertatea presei e restrînsă prin impunerea cauțiunii, alianța naționalităților pretinde o lege unitară pentru libertatea nelimitată a presei.

— Alianța naționalităților dorește libertatea pe toate terenurile și astfel în prima linie luptă pentru libertatea confesiunilor existente. Din acest punct de vedere alianța naționalităților va lupta cu toate mijloacele legale pentru revizuirea legilor politice-bisericesti, cu atît mai mult cît acestea sînt îndreptate contra vîetii naționale a tuturor popoarelor din Ungaria.

— Pentru a ajungerea slovacilor propuse și în vederea unei conduceri unitare, alianța, slovacilor, sîrbilor și românilor va fi reprezentată printr-un comitet ales de delegații sîrbilor, slovacilor și românilor, care comitet va dispune de cele de lipsă spre efectuarea unei organizări și se va îngriji ca din timp în timp, la toate ocaziunile să se ridice protest contra politicii de deznaționalizare a deținătorilor actuali ai puterii de stat.

Am reprodus din hotărîrile Congresului amintit care ca în domeniul său nu convingem de adevărata situație în care trăiau naționalitățile din Ungaria.

În 1896 clasele dominante ungare au sărbătorit cu mult fast aniversarea unui mileniu de la descălecare ungarilor în Panonia. Ele aveau intenția să demonstreze Europei nu numai vechimea sînturilor, ci și faptul că popoarele nemaghiare de sub coroana Sfîntului Ștefan sînt unite într-o națiune politică ungară, deci în Ungaria nu există o problemă națională.

Comitetul executiv al Congresului naționalităților, în numele românilor, slovacilor și sîrbilor din monarhia bicefală, a difuzat un manifest protest în care se ridică vehement împotriva serbărilor mileniului, document publicat în „TRIBUNA” sibiană.

Considerînd serbările milenare — scria rigurosul cotidian românesc — drept „o amăgire optică pregătită pentru seducerea Europei”, prin care aristocrația ungară vrea să „demonstreze” existența doar a națiunii politice ungară, și că „popoarele nemaghiare ale Ungariei intr-atîta s-au asimilat cu ungarii, încît subjugarea lor de acum o mie de ani o serbează ele înseși, ca o festivitate îmbrucătoare. Ele voiesc să demonstreze Europei, că Ungaria, prin mijlocirea elementului dominator, a făcut progrese enorme în cultură și că președintele domnește bunăstare și bogăție, deși, tocmai contrariul corespondent realității. Considerînd această stare a faptelor în perfectă consonanță cu adevărul, constatăm în modul cel mai sărbătoreț și cel mai hotărît, că noi, cele trei națiuni ale Ungariei, sîrbii, slovacii și românilor, existăm și în acest an 1896, ca națiuni vii, individuale, în faptă și în realitate deosebite, înzestrate cu toate atributele naționale, ca corpuri naționale, care nu numai în decurs de o mie de ani, ci într-un timp mult mai îndelungat ne-am conservat ființa noastră națională, personalitatea noastră națională și că avem voința clară și hotărîtă de a exista, ca ajutorul lui Dumnezeu, tot așa și pe viitor. Declaram totodată, de a aceste serbări cu caracter exclusiv național ungar, în multe privințe foarte dăunătoare pentru noi, nicicînd să nu luăm parte, ci din contră, protestăm în contra acestor înscenări înșelătoare. Protestăm că înscenarea o serbare în contra căreia se ridică majoritatea preponderentă a locuitorilor Ungariei.”

Românii transilvăneni, Partidul Național Român nu numai că n-au participat la „serbările mileniului”, dar au demascat încă odată reacționarismul Ungariei aristocrate, inegalitatea națională și socială — ce domnea în acest stat pe care-l considerau „pe drept, ca nefiind al lor.

Această alianță instituționalizată, dacă vrea, a celor trei naționalități cu mare pondere numerică, productivă și culturală din Ungaria dualistă, nu este decît o continuare a solidarității naționalelor asupraite

(continuare în pag. a 4-a)

Arhid. prof. Constantin Voicu

Cu puțin timp în urmă, mai exact în Decembrie 1991, apărea la Paris cartea intitulată: „Pour comprendre la chute du communisme. Bras de Fer KGB — Vatican. Le KGB croyait-il à Dieu? Fatima... le secret de Dieu”. („Vatican a înțeles căderea comunismului. Brațul de Fier KGB — Vatican. KGB-ul credea în Dumnezeu? Fatima... taina lui Dumnezeu”).

Autorul cărții, ziaristul Philippe Gabriel, fost lezuit, dezvăluie în paginile acestei negocierii purtate de Vatican cu Moscova, în vederea participării Bisericii Ortodoxe Ruse la Conciliul II Vatican (1962—1965), precum și consecințele nefaste ale acestora în viața Bisericii Romano-Catolice.

Începutul acestor negocieri sînt situate, de Philippe Gabriel, la nu mult după anul Vaticanului Papei Ioan al XXIII-lea privind convocarea Conciliului II Vatican, cînd un comunicat al Serviciului de presă al Vaticanului preciza că, „conciliul n-are drept scop, în gîndirea Sfîntului Părinte, doar bunăstarea spirituală a poporului creștin, ci se vrea, de asemenea, o invitație către comunitățile separate pentru recăutarea unității la care așteptă să se suprapună pămîntului”.¹ Și, chiar imediat după acest comunicat și pe începutul negocierii între Vatican și Moscova, în vederea participării Bisericii Ortodoxe Ruse la Conciliul II Vatican.

La negocierile dintre Vatican și Moscova, Biserica Ortodoxă Rusă a fost reprezentată de mitropolitul Nicodim de Leningrad (1929—1987), responsabilul Departamentului Relațiilor externe ale Patriarhatului rus.

Potrivit lui Philippe Gabriel, mitropolitul Nicodim de Leningrad „este însărcinat să negocieze această participare” a Bisericii Ortodoxe Ruse la Conciliul II Vatican, fiind „motivată” cum se cuvine de către KGB.²

P. Gabriel consideră că „negocierea” dintre Vatican și Moscova a fost „lungă și dificilă”, iar „rezultatele acestei negocierii” aveau să aibă „într-adevăr, consecințe determinante, deși divergente, atît pentru viitorul Bisericii, cît și pentru viitorul comunismului în lume”.³ Respectiv negocierii dintre Vatican și Moscova, privitoare la participarea Bisericii Ortodoxe Ruse la Conciliul II Vatican, fiind sfîrșit „la începutul lunii octombrie 1962, înaintea de deschiderea Conciliului”.⁴ Ultima negociere între Vatican și Biserica Ortodoxă Rusă desfășurîndu-se în Franța, „într-o localitate în apropiere de Metz”.⁵ Aici, lingă Metz, mitropolitul Nicodim se întîlna „în mod secret” cu cardinalul Eugen Tisserant (1884—1972), însărcinat cu negocierea din partea Vaticanului.⁶

La negocierile dintre Vatican și Patriarhia Rusă, autoritățile comuniste de la Moscova voiau să obțină asigurarea din partea Cetății Vaticanului, în schimbul permisiunii Bisericii Ortodoxe Ruse să participe la lucrările Conciliului II Vatican, că în timpul acestora nu va fi reînnoită condamnarea „comunismului ca fiind pervers prin el însuși”, pronunțată de Papa Pius al XI-lea în enciclica „Divini redemptoris” din 19 Martie 1937.

Vaticanul avea să dea Moscovei asigurarea solicitată, căci iată ce scria săptămînalul comunist francez „Assurance Nouvelle” („Franța Nouă”), din 16 Ianuarie 1963, la pagina 15: „În dialogul său cu Biserica ortodoxă rusă, Biserica catolică s-a angajat așa încît la Concil să nu existe atacuri directe contra regimului comunist”.⁸ Așa se și face, de altfel, că Biserica Ortodoxă Rusă participa la Conciliul II Vatican, prin delegații ei, în calitate de observatori, iar prelații catolici sinodali n-au reînnoit, într-adevăr, condamnarea Papei Pius al IX-lea asupra comunismului.

Despre cedarea Vaticanului la pretențiile autorităților comuniste de la Moscova, ziaristul Philippe Gabriel scrie, plin de amărăciune, în cartea sa: „O dată în plus, Petru se lepădă de Domnul. Punctul de vedere „politic” prevalează asupra misiunii „spirituale”.⁹ Constatări, într-adevăr, din partea unui catolic angajat, fost și lezuit, la adresa Bisericii sale Romano-Catolice.

Pe lingă cedarea Vaticanului, P. Gabriel deplînge mai ales conse-

cințele cu urmări negre pentru viața Bisericii Romano-Catolice, rezultate tocmai din compromisul făcut de autoritățile acesteia cu puterea comunistă de la Moscova. „În urma acestui compromis”, scrie autorul cărții, „barca Bisericii va cunoaște două ‘căi de apă’ care o vor destabiliza destul de puternic. Prima ‘cale’ va corespunde vîntului ‘teologiei eliberării’, adică alianța crucii și a ‘kalsnicovului’... a doua ‘cale’ va fi o reacție la această primă deviere și va da naștere la un integrism cu atît mai mult dur cu cît autorii săi vor judeca trădarea drept esențială”.¹⁰ De altfel, despre aceleși „consecințe regretabile”¹¹ ale compromisului dintre Vatican și Moscova, evidente în Teologia Romano-Catolică, Philippe Gabriel adăuga în cartea sa: „Unii teologi ‘progresiști’ zisi ‘teologi ai eliberării’, au făcut un amalgam între mesajul creștin și tezele marxiste ale ‘luptei de clasă’. Ei au mers în direcția acceptației violența ca mijloc de schimbare a structurii societății. Este alianța crucii cu ceea ce ‘kalsnicovul’”. Procedînd astfel, ei au uitat că mesajul creștin este unul de pace, de iubire și de împăcare, care presupune conversiune interioară. Pe de altă parte, cîțiva preoți, antrenanți și un episcop sau altul, preoți, precuși și în devenit ‘integrști’ închinînd mesajul creștin în forme și în rituri rigide”.¹² Și, ziaristul P. Gabriel conchide, — pe un ton optimist, totuși, — astfel: „Va trebui așteptată alegerea unui Papă venit din Răsărit pentru a restabili, în sînul Bisericii, adevărul singurei, și de-a vedea condamnată și-o eroare și alta, fără ambiguitate”.¹³ Firește, Papa din Răsărit nu era altul decît slavul polonez, Ioan Paul al II-lea, actualul Pontif.

Cert, ambele „erori” din „sînul Bisericii” au fost condamnate de Papa Ioan Paul al II-lea, dar P. Gabriel pierde din vedere faptul că acestea n-au fost însăși eradicare din viața Bisericii Romano-Catolice. Așa se face că „teologia eliberării” continuă, și în prezent, să fie importantă în Biserica Catolică din America Latină, care reprezintă, de fapt, marea majoritate a numărului credincioșilor catolici din lume. Totodată, cei „cîțiva preoți, antrenanți de un episcop sau altul”, sînt astăzi de ordinul sutelor. Și, după cum se știe, acești preoți și episcopi cu credinșii lor s-au constituit în Biserica Tradiționalistă Catolică, cunoscută și sub numele de Integrîști, care a produs, din păcate, o nouă schismă în rîndurile credincioșilor Bisericii Romano-Catolice. Pornită, inițial, din Europa, Biserica Tradiționalistă Catolică dispune astăzi de o structură organizată, cu școli proprii și ierarhi și preoți și în America Latină.

Pr. Dr. Ioan Dură

* Interesant de notat că, pe pagina din interiorul cărții, ultima parte a titlului acesteia este prezentată astfel: „Dimensions spirituelles et politiques du message de Fatima” („Dimensiuni spirituale și politice ale mesajului de la Fatima”).

Cartea lui P. Gabriel numără 190 de pagini și a fost editată de „Societatea de Studii Personalizate Aplicate” („Société d’Etudes Personalisées Appliquées”).

Prefața este semnată de Grichka Bogdanov și Igor Bogdanov.
1 P. Gabriel, *Op. cit.*, p. 108.
2 Ibidem, p. 108.

3 Ibidem, p. 108.
4 Ibidem, p. 108.
5 Ibidem, p. 108.
6 Ibidem, p. 108.
7 Ibidem, p. 108.
8 Ibidem, p. 109.

9 Ibidem, p. 108.
10 Ibidem, p. 108.
11 Ibidem, p. 108.
12 Ibidem, p. 108.
13 Ibidem, p. 109.

cei mai apropiați de noi, din Războiul de Independență și din cele două săflăgări mondiale, cred eu. Există familii în țara aceasta care sînt și-au abia un erou în neamul ei. Astăzi îi pomenim pe toți și ne rugăm pentru toți.

Dar fiindcă sîntem aici în cimitirul eroilor Revoluției din decembrie -989 îi pomenim mai cu seamă pe aceștia care sînt cei mai apropiați de noi. Și-i pomenim pe nume, căci numele lor sînt vie în amintirea noastră și vrem să le păstrăm mereu astfel. Este acesta o sîntă datorie! Căci ei au murit pentru libertatea noastră. Dacă astăzi noi sîntem liberi, sîntem pentru că ei au murit. Să nu uităm niciodată că darul libertății noastre este rodul jertfei lor. Și să le fim de-a pururi recunoscători. Iată de ce locul acesta trebuie să devină un adevărat sanctuar și loc de pelerinaj sînt.

Printre numele pomenite aici sînt nu numai nume de români, ci și cîteva de maghiari. Dovadă că și aici maghiarii au fost alături de români în scuturarea jugului robiei. Iar exemple de acestea nu sînt puține în scutulul nostru. Cînd inițiativa a aparținut maselor, acest proces s-au înfrînt și la bine și la rău. Lucrul acesta trebuie subliniat în contextul de după Revoluție, cînd elemente sovine au căutat și caută să manevreze masele pentru a le împotrivi. Ospitalitatea românească a devenit proverbială. Noi n-am cunoscut în istoria noastră războaie de cetropire, n-am rîvnit la anul micușului. Noi ne-am apărât doar „sărăcia și nevoile și neamul”. Pentru că Dumnezeu ne vrea buni pe toți, indiferent de neamul sau credința fiecăruia.

Eroii sînt ai tuturor celor ce vor pace și înțelegere între oamenii acestui pămînt binecuvîntat. Căci pentru acest ideal ei s-au jertfit. Să nu le pătăm mincivă, și să le facem inutilă jertfa. Dimpotrivă să ne arătăm vrednici de jertfa lor, aducîndu-le astfel cinstirea cea mai înaltă. Și să-i rugăm mereu pe Dumnezeu ca să așeze sufletele lor împreună cu sîntii Săi, la loc de odihnă veșnică în lumina cea nelînsărată a Slavei Sale.

† SERAFIM FAGĂRĂȘANUL
Episcop-vicar

* Cuvînt rostit în Cimitirul eroilor din Brașov la slujba parastasului în ziua Înălțării Domnului.

mirare că cu atîta sîngătate se îmbină atîta frumusețe!...”

Masa o agapă lărgită, s-a servit la „Cazină”, cu mîncăruri sătioase și băutura din belșug, cu destindere și voie-bună. A cîntat Gheorghită lăutarul, un fatul de-a lui Laie Chiorul, „meșter și el a nouă sate”... „Și plînge arcușul în mina lui Gheorghită, și... plîng și eu”, a notat basarabeantul. Noaptea lîrziu, s-au înapoiat la Sibiu.

A doua zi, călătorul țesea un dat să plece, cu un tren, pe Valea Olutului. — Nu se poate, l-au oprit ceilalți! Dacă n-ai văzut Rășinari, degeaba ai venit!...

A rămas. A vizitat Rășinari, locul natal al „cîntăretului pămîirii” și în cimitir cu mormîntul monument al Mitropolitului baron Andrei Șaguna, ASTRA, Banca „Albina”, școli românești...
Și pentru că tot a rămas, a continuat călătoria la Arad, și alte localități, cu alte surprize... Dar aceasta-i altă poveste...

cea veșnică o putem dobîndi în măsura în care îl dobîndim pe Hristos în viața noastră, și de-bîndîndu-l pe El și făcîndu-ne nouă „viața noastră” (Col. 3, 4), vom dobîndi și viața cea veșnică dimpovă cu toți aceștia Lui.

În Euharistie Hristos ni se arată în taina altarului pe Sine viu iar noi primindu-l îl recunoaștem prezent mereu în mijlocul nostru. Pentru cei care ne împărtășim, Hristos nu e doar un personaj care a trăit și a pătimit pentru un ideal trecut, iar noi nu ne mulțumim să-i urmărim doar învățătura, să-i păstrăm amintirea mergînd cu mintea în Palestina de acum 2000 de ani în urmă. Nicioicum, ci prin Euharistie, prin „taina vieții și a

credinței” — cum o numea Sfîntul Ciprian — Hristos a anulat distanțele și veacurile, El e contemporan cu noi și își imprimă în noi și pînă la noi propria Sa viață, propria Sa suferință, propria în-vățătură și propriul Său adevăr.
Să ne străduim așadar să-l primim pe Hristos cel viu cît mai des în noi pentru ca să ne învîntăm să nu facem părtași ai Cinei celei tainice a Stăpînului și a vieții celei nestrîcătoare acum și în veacul viitor pentru a fi pururea cu El căci El, Hristos, are „cuvintele vieții celei veșnice” (Ioan 6, 68), și să mărturisim astfel tuturor că El este „Hristos Fiul Dumnezeuului Celui viu” (Ioan 6, 69).

POMENIREA EROILOR NEAMULUI*

Există un Calendar al Bisericii dar există și un Calendar al Patriei sau al neamului. În Calendarul bisericesc sînt pomeniți și venerați eroii credinței, adică martirii singelui din vremurile de persecuție pentru Biserica și martirii ascezii din vremurile de pace. Și unii și alții și-au închinat total viața lui Hristos, nepunînd nimic mai presus de slujirea lui Dumnezeu și a semenilor lor, după îndemnul liturgic: „Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos-Dumnezeu să o dăm”. În Calendarul neamului sînt pomeniți și sîntii eroii care și-au vărsat sîngele pentru apărarea și menținerea pămîntului strămoșesc, dar și cei care și-au închinat viața Patriei și poporului lor prin fapte și creații nemuritoare. Întotdeauna în Calendarele noastre sub formă de carte sînt pomeniți alături de sîntii din Sinaxar și marile personalități și eroii neamului. Dar și într-un Calendar și în celălalt există cîte o zi închinată tuturor sîntilor și Calendarul tuturor eroilor, cunoscuți și mai ales necunoscuți. Este vorba de „Duminică tuturor sîntilor”, prima Duminică după Rusalii — alegerea ei vîrînd să însemneze că sîntenia este rodul lucrării Duhului Sfînt în om — și înălțarea Domnului, „Ziua eroilor”, care rămas un trecut în veșnicie, înălțîndu-se împreună cu Domnul la cer, rămîni totuși, într-un fel ca și El, și pe pămînt prin amintirea faptelor lor.

„Eroi au fost, eroii sînt eroii, și-or fi în neamul românesc”, zice frumos poetul. Căci Dumnezeu voindu-ne aici la „Poarta Europei”, „în calea tuturor răutăților”, și mai ales voindu-ne unitari, a suscitînt întotdeauna de-a răsunat frîntimile noastre eroice oameni curajoși care în momentele de cumpănă și-au prețuiască nimic mai mult decît „sîntia libertate” și „sîntia unitate”. Prăsună încă în urechile noastre ecoul strigătului tinerilor din Revoluție: „Vom muri și vom li liberi”, cuvinte profetice, inspirate de Duhul lui Dumnezeu, versat în acele zile din belșug, ca la Cincizecime. Fără îndoială i-a inspirat și întîrit pe oștenii descălecătorilor de țară, pe cei ai lui Ștefan cel Mare, ai lui Vlad Țepeș sau Mihail Viteazul și ai altor altor domnitori apărători ai gliei străbune, pe cuceritorii independenței și pe făuritorii întregirii neamului. Sînt nenumărați eroii neamului. Dacă i-am socoti numai pe

Un basarabean în Ardeal...

(Urmare din pag. a 2-a)

tri, cum a descris-o poetul.
La Săliște, hora era în toi, cu sîrta întreg prezent. Vizitatorii de la Sibii erau cunoscuți (I. Lupăș se nascuse în Săliște). Noucoute era bărbosul „venit din România”. A aflat, însă, că nițel cunoscut era și el. De la un grup de studenți a aflat că ele au citit cele ce a scris bărbosul în „Viața Românească” despre poetul ardelean, prezent la horă...

Pe basarabean l-au impresionat, cu precădere, trimesii dansatori, feciori și fete, sănățate și vigoroase, lor precedente, frumusețea și bogăția ornamentală a costumelor lor naționale, ținuta și eleganța în dansuri... „Nu vezi fețe galbene, trupuri schircite, chipuri mohorite... Nu e de

Cu frică de Dumnezeu...

(Urmare din pag. 1)

la noi și Hristos plînge închis în Sfîntul Potir de nepăsarea noastră, a celor ce ne chemăm creștini după numele Lui.

Euharistia este „medicamentul nemuririi”, așa cum o numea Sfîntul Ignatie Teoforul, este unirea noastră cu Izvorul cel fără de moarte și dătător de viață, cea care ne trăiește pe noi cu adevărat „de la moarte la viață și pe pe pămînt la cer”, la viața cea nouă întru care Hristos viețuiește de-a pururea, căci „moarte nu mai este”. (Apoc. 21, 4).

Euharistia, în sens semantic, înseamnă „mulțumire”, este mulțu-

mirea pe care o aducem lui Dumnezeu Tatăl pentru „lăsuđuința vieții care este în Hristos Iisus” (II Tit. 1, 1) pe care ne-a făcut-o cunoscută nouă prin Fiul Său „Cel care S-a dat pe Sine pentru păcatele noastre, ca să ne scoată pe noi din acest veac rău de acum” (Gal. 1, 4).

Euharistia este un cuvînt provenind din limba greacă veche, o limbă moartă astăzi, deci un cuvînt mort în spatele căruia se ascunde viața, căci — cine mîncîncă din pîinea aceasta — cîine din Hristos — nu mai moare” (Ioan 6, 50), ba mai mult „cel ce Mă mîncîncă pe Mine va trăi în vece” (Ioan 6, 57). Viața

INFORMAȚII

— Luni, 1 iunie a.c., I.P.S. Mitropolit Antonie a luat parte la Patriarhia Română la lucrările Comisiei care se ocupă de problema canonizării sfinților români.

— Luni, 8 iunie a.c., I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, a luat parte la Simpozionul consacrat împlinirii a 300 de ani de existență a Liceului „Gheorghe Lazăr” din Sibiu.

— Cu acest prilej, I.P.S. Sa a rostit la sala mare a Casei de Cultură a Sindicatelor din Sibiu un cuvânt adresat elevilor și profesorilor liceului, devenit acum Colegiul „Gheorghe Lazăr”.

— A urmat apoi vizitarea Colegiului „Gheorghe Lazăr” din Sibiu, prilej cu care I.P.S. Sa s-a adresat din nou celor prezenți la festivitățile jubiliare.

— Marți, 9 iunie a.c., I.P.S. Sa a prezidat conferința preotească din prot. Medias.

— În aceeași zi, I.P.S. Sa a vizitat șantierul noii biserici ce se construiește în cartierul Vitrometan din Medias.

— Miercuri, 10 iunie a.c., I.P.S. Sa a oficiat slujba parastasului la mormântul marelui om de cultură „Arhidiaconul Gheorghe Lazăr”, din orașul Avrig, roștind un cuvânt de elogiu în memoria întemeietorului de școală românească dincolo de munți.

— În aceeași zi, I.P.S. Sa a prezidat conferința preotească din prot. Avrig.

— A fost cercetată și parohia Sebeșul de Jos, prot. Avrig, păstorită de P.C. pr. Gh. Boorel.

— Joi, 11 iunie a.c., I.P.S. Sa a prezidat lucrările conferinței preoțești din prot. Făgăraș.

— În aceeași zi, I.P.S. Sa a făcut o vizită la Mănăstirea Brincoveanu — Simbăta de Sus, precum și la șantierul noii biserici ce se construiește în orașul Victoria, prot. Făgăraș.

— Vineri, 12 iunie a.c., I.P.S. Sa a luat parte, în Salonul albastru al Muzeului Bruckenthal din Sibiu, la adunarea omagială consacrată împlinirii a 700 de ani de atestare documentară a Spitalului din Sibiu (1292), prezentând referatul: Bolnițele mănăstirești în istoria grijii Bisericii pentru bolnavi — câteva scurte precizări.

— Simbăta, 13 iunie a.c., I.P.S. Sa a primit la Reședința mitropolită din Sibiu pe dl. prof. univ. Dr. Mircea Măiorescu, Ministrul Sănătății din România.

— Duminică, 14 iunie a.c., I.P.S. Sa a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă în Catedrala mitropolitană din Sibiu, cu prilejul Pogoririi Sf. Duh (Rusalii). După otprostul Sf. Liturghii, I.P.S. Sa a rostit un bogat cuvânt de învățătură legat de praznicul Cincizecimii și semnificația lui în viața Bisericii Creștine.

— În 28 aprilie a.c., a treia zi de Paști, P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărașanul a săvârșit Sf. Liturghie la de curând înființată mănăstire „Sf. Gheorghe” din preajma parohiei Bunești, slujba fiind prilejuită de sărbătorirea primului hram al acestui așezământ spiritual în curs de zidire prin grija harnicului preot din Bunești, Gh. Lup. Au vorbit: P.C. pr. prof. I. Moldovan, P.C. pr. Gh. Lup și P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărașanul, spre zidirea sutelor de credincioși prezenți.

— Luni, 1 iunie a.c., P.S. Serafim, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a vizitat Seminarul teologic din Baia Mare, prilej cu care a adresat profesorilor și elevilor un cuvânt despre „Teologie și viață”. Seara, P.S. Sa s-a întâlnit la Cluj împreună cu P.S. Episcop Irineu cu un grup de frați ostași din Cluj, cu care s-a discutat despre problemele care frământă mișcarea „Oastei Domnului” din Cluj.

— Marți, 2 iunie a.c., P.S. Episcop-vicar Serafim a vizitat Centrul eparhial și Seminarul Teologic din Alba Iulia unde s-a întreținut cu profesorii și elevii seminariști despre „Învățământul teologic în actualitate”. Apoi s-a oferit elevilor un ajutor material.

— Joi, 4 iunie a.c., Înălțarea Domnului și Ziua eroilor, P.S. Episcop-vicar Serafim a săvârșit, din încredințarea I.P.S. Sale, Sf. Liturghie arhierescă în biserica Bunei Vestiri din Brașov, după care s-a făcut parastas pentru eroii neamului la mormintele eroilor Revoluției din centrul orașului, în prezența autorităților locale. P.S. Sa a vorbit despre semnificația praznicului Înălțării și, respectiv, despre cinstirea eroilor. În continuare soborul de preoți în frunte cu P.S. Sa s-a îndreptat spre sediul primăriei locale și apoi al Prefecturii unde s-a făcut sfințirea apei și binecuvântarea celor două clădiri ale administrației, în prezența autorităților și multor funcționari.

De la Societatea pentru cultură română în Lituania — Dacia, semnată de Lica Melnic-Zalakeviene, președinta Societății „Dacia”, am primit următoarea scrisoare: „Vilnius, 10 mai 1992. Slavă Domnului nostru Iisus Hristos! Stimați domni. Vă mulțumim pentru „Telegraful Român”, pentru atenția dvs. îndreptată către sufletele noastre ostenite de străinăta în dorul nemărginit de o Patrie reintregită și cu adevărat creștină”.

Redacția „Telegrafului Român” se bucură că a putut și poate aduce o firmă de lumină și căldură în sufletele fraților noștri pe care vicisitudinile istoriei i-a aruncat la o asemenea depărtare.

A apărut, în sfârșit, *Indrumătorul bisericesc*, editat de Arhiepiscopia Sibiului pe anul 1992, al 140-lea an de apariție, se pare cel mai vechi almanah cu apariție neinteruptă. Lucrarea cuprinde 225 p., cu materiale de învățătură religioasă-morală de mare actualitate, literatură religioasă-morală și cu caracter național, proză, versuri etc., asupra cărora zăbovind cititorul poate avea „mari satisfacții”, precum ne scria de curând dl. Corneliu Cristea din Onești, jud. Bacău, referindu-se la *Indrumătorul* tipărit de Arhiepiscopia Sibiului. „Despre rostul *Indrumătorului* — spune I.P.S. Mitropolit Antonie în: „În loc de Cuvânt înainte” — s-a scris an de an. El rămâne mereu același. Despre conținutul celui de față, prefer să las fiecărui bucuria de a-l descoperi. Un singur lucru aș vrea să-l sfătuiască pe cititor. Când îl va avea în mână, mai întâi să-l răsfoiască, apoi să-și aleagă, după titluri, după autori și după ochire peste pagini, textele pe care ar vrea să le citească mai întâi, și așa să porcească la citirea lor. Încet. Fără grabă. Cu zăbavă. Cu meditație unde se cere meditație. Cu rugăciune unde se cere rugăciune. Și cu toate celelalte sentimente și gânduri, pe care autori au crezut că e bine să le împărtășească”.

Cartea se găsește la Librăria eparhială din Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35, unde poate fi comandată și ramburs cu suportarea cheltuielilor de expediție.

Cititorii „Telegrafului Român” sînt familiarizați de mult timp cu izbutitele cateheze ale P.C. pr. Sorin Cosma, profesor la Seminarul teologic din Caransebeș.

Episcopia Aradului a avut bunul gând de a tipări într-un volum aceste cateheze, atât de necesare la ora actuală pentru preoții noștri și pentru toți cei ce predau religia în școli.

Având peste 500 p., lucrarea a fost tipărită în tipografia eparhială din Sibiu, poartă titlul: „Cuvinte ale dreptei credințe — cateheze” și poate fi găsită la Episcopia ortodoxă română din Arad.

Lucrarea apare cu binecuvîntarea P.S. Dr. Timotei Sević, Episcopul Aradului, din al cărui cuvînt înainte reținem și următoarele: „În perspectiva cerințelor mereu sporite privind intensificarea catehizării copiilor o atare lucrare este necesară și de folos... Ridicîndu-se la numărul de o sută douăzeci..., catehezele prezentate sub titlul „Cuvinte ale dreptei credințe” sînt elevate atît ca tematică abordată, cît și ca formă de prezentare, potrivit celor mai adecvate metode pedagogice, respectînd și programa analitică în uz, referitoare la doctrina, morală și cultul Bisericii noastre, totul într-o structură unitară care permite înălțarea sufletească a cititorului”.

Informăm cititorii noștri că la Centrul arhiepiscopal și mitropolitan din Sibiu sînt în curs de apariție încă două lucrări: „Chipul evanghelic al lui Iisus Hristos”, de pr. prof. acad. Dr. Dumitru Stăniloae, lucrare extrem de binevenită în momentul de față cînd dumnezeirea Mintuitorului Iisus Hristos este diminuată aproape cu totul de către unii „propovăduitori”, precum și „Octoiul Mic”, lucrare mult așteptată de cîntăreții noștri bisericesti. Ambele lucrări apar cu binecuvîntarea I.P.S. Mitropolit Antonie și urmează a fi găsite în Librăria eparhială, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Dr. Serafim Făgărașanul, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. Aurel Jivi, redactor adjunct; Pr. Gheorghe Papuc; Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu.

Darurile Bisericii

(Urmare din pag. 1)

4. *Libertatea și fericirea.* Toți oamenii vreau să fie liberi și fericiți; toți luptă pentru libertate și aleargă neodihniți după fericire, dar cîți pot răspunde cu inima deplin împăcată că într-adevăr sînt liberi și fericiți? Toți doresc să fie liberi în fericire și nu sînt, deoarece nici libertatea, nici fericirea nu stau numai în puterea omului. Este liber cine este independent de păcat și e fericit omul cînd a ajuns în comunitate de iubire și unire sfîntă cu Dumnezeu. Așa se face că sînt mai multe condiții de fericire și garanții de libertate între oamenii simpli, săraci și curați la inimă decît între cei bogați și egoiști. Dar înțelepciunea aceasta o aflăm numai în Biserica.

5. *Comuniunea sfinților* și în special *cultul morților*. Cu viața de dincolo de mormînt numai Biserica ne poate pune în legătură și numai ea ne mîngîie cu bucuria învierii și a revederii morților. Ea ne încredințează prin învățăturile ei revelate și prin tainele și slujbele ei sfînte că morții trăiesc și că între cei vii și cei morți există o comunitate de viață ca și între Hristos și Biserica și că această comunitate se realizează prin rugăciuni, prin milostenii, prin Jertfa Crucii adusă pentru vii și pentru morți, — prin dragostea care nu cade niciodată (I Cor. 13, 8). Căci „de nădăjduim în Hristos numai în viața aceasta, sîntem mai de plins decît toți oamenii” (I Cor. 15, 19). Biserica este comunitatea de viață dintre toți cei răscumparați, vii și morți (adormiți).

6. *Sărbătorile.* Nu ne putem închipui cum ar fi viața fără sărbători și fără cîntări sfînte; cît ar fi de blestemată viața omului care ar trebui să muncească de dimineață pînă seara și de la naștere pînă la moarte, fără de odihnă și mai ales fără de sărbători sfînte. Pe de altă parte, petrecerile și sărbătorile lumestei obosesc în loc să recreeze, degustă în loc să sature. Numai sărbătorile Bisericii sînt sfînte și înălțătoare, aduc înfrățirea între oameni și cerul pe pămînt, însemnează frunțile în-crunțate, mîngîie inimile îndurerate, împacă sufletele învrăjbite și revarsă peste capetele tuturor credincioșilor lumina și roua binecuvîntării lui Dumnezeu.

7. *Preotul.* Oricîți prieteni ar avea omul, cel mai bun și mai dezinteresat este preotul, duhovnicul. El este slujitorul lui Dumnezeu și sfătuitoarea oamenilor, prietenul tuturor la bucurie și mai ales la durere. El încreștinează copiii, încununază mirii, mîngîie pe cei înrîștați și probează morții; binecuvîntează munca, sfîntește casele, curăță și înnoiește prin darul lui Dumnezeu sufletele. El este păstorul oilor, purtătorul crucii, învățătorul și misionarul tuturor idealurilor, sluga poporului, straja Bisericii și apostolul tuturor dogmelor și slujbelor ei sfînte și sfințitoare. Dacă numai pe acest om al lui Dumnezeu nu l-ar dăruia Biserica și ar fi destul ca să-i arătăm toată dragostea și recunoștința.

8. *Sfînta Scriptură.* cartea descoperirii lui Dumnezeu, este unul dintre cele mai mari bunuri sufletești pe care ni le dăruiește Biserica. Biblia este comoara Bisericii și cartea vieții, care numai în Biserica aduce slujbă lui Dumnezeu. Ea a fost asemănată cu o farmacie în care se află leacuri împotriva tuturor bolilor sufletești, din care cei nepricepuți (sectanții) iau otrăvuri în loc de leacuri tămăduitoare; cu o pădure în care cei neștiutori se rătăcesc și cu o mare de înțelepciune în care unii se scaldă și se curătesc de toate întinăciunile, iar alții se înneacă, se pierd și se osîndesc. Sf. Scriptură este constituția Bisericii, mai presus de toate cărțile, legile și constituțiile lumii.

9. *Religia.* „legea” noastră cu toate comorile ei, este darul Bisericii. Toate popoarele își au legea lor, religia lor. Religia noastră este religia Bisericii. În ea ne-am născut și ne-am botezat, în ea au trăit și au murit părinții și moși-strămoșii noștri, în ea găsim toate luminile și mîngăierile și ajutoarele de care avem lipsă în călătoria spre ținta ultimă a vieții. Cine trăiește după cum ne învăță religia Bisericii este un om bun, un creștin evlavios și serios. Evlavie și seriozitatea caracterizează pe omul religios.

10. *Pacea cu Dumnezeu* este marea răsplătă a dreptilor, bunul suprem pe care îl dobîndesc cei ce primesc darurile Bisericii. Cine are pacea lui Dumnezeu în suflet, are liniștea și lauda conștiinței. Cine este în război cu Dumnezeu, are tulburarea și întunecarea cugetului. Necredincioșii, nelegiuții și vrăjmașii lui Dumnezeu nu au pace în viață, nici liniște în suflet. Sînt urmăriți de umbra gîndurilor și a faptelor lor rele, cum au fost urmăriți Cain și Iuda, pînă la moarte. Pacea este binecuvîntarea dela Dumnezeu și se revarsă în lume prin lucrarea Bisericii. De aceea darul păcii încununează toate darurile Bisericii.

Iată ce ne dă Biserica și numai Biserica. Bineînțeles că nu acestea sînt toate darurile Bisericii. În fiecare din cele înșirate aci se cuprind alte zeci de daruri, tot așa de mari și minunate și nenumărate ca și razele soarelui.

Încheiem această scurtă dare de seamă asupra darurilor Bisericii cu o mică socoteală, care privește în special pe oamenii care nu prea cercetează biserica. Într-un an sînt 365 de zile. Din aceste zile sînt 52 de Duminici, la care — adăugînd și celelalte sărbători — trecem cu cîteva peste 80. Dacă din toate aceste Duminici și sărbători scoatem orele de slujbe divine care se fac în biserici, abia putem face cîteva zile. Dacă socotim un minimum de timp care s-ar cere pentru cercetarea bisericii, cel puțin o oră pentru fiecare sf. Liturghie, și dacă am aduna toate aceste ore, ele nu fac nici cinci zile din cele 365. Întrebarea ce trebuie pusă omului care se numește creștin și nu merge la biserică, este aceasta: Din 365 de zile, cite sînt într-un an, cite ceasuri din ele dai tu lui Dumnezeu? ...

După ce vorbim oamenilor despre darurile Bisericii, e bine să le punem și întrebarea aceasta, ca să ne dăm seama nu numai de greșala ce o fac cei ce întreabă cu nepăsare și încăpăținare: Ce-mi dă mie Biserica, — ci mai ales de marea bunătate a lui Dumnezeu, care răsare soarele peste noi chiar și atunci cînd din timpul pe care ni-l dăruiește nu dăm Bisericii Sale decît prea puțin, sau — unii — nimic.

La Rusalii noi creștinii sărbătorim ziua Bisericii, ziua cînd a început a se propovădui Evanghelia de către Apostolii Domnului, ziua cînd s-au botezat cei dintîi creștini și s-a întemeiat cea dintîi comunitate creștină, în Ierusalim. După una mie nouă sute de ani și mai bine așezămîntul acesta dumnezeiesc intrupează, ca și la început, tinerețea vesnică a Duhului și puterea tainică a neîncetatei înnoiri, ca și natura și viața, ca niciun alt așezămînt din lume. În acest timp cite societăți nu s-au nîmicit, cite tronuri nu s-au răsturnat, cite împărății nu au dispărut de pe fața pămîntului — și Biserica a rămas. A triumfat, pentru că Biserica prin ființa, prin firea, prin rostul și scopul ei este în vecii vecilor luptătoare, binefăcătoare, mintuitoare și briuitoare.

Plini de dragoste față de Casa Domnului, credincioșii se roagă și exclamă, ca și Psalmistul (Ps. 83, 1—4):
Fericii sînt cei ce locuiesc în casa Ta; în vecii vecilor te vor lăuda.

Alianța românilor, sîrbilor și slovacilor...

(Urmare din pag. a 3-a)

din Austro-Ungaria: cheii, croaiți, slovacii, sîrbii, rușii, din anii precedenți, cu marea acțiune național-politică a românilor transilvăneni împotriva sistemului dualist oprimator, atît din vremea cînd se pregătea acțiunea memorandistă și Memorandumul românilor a fost înaintat la Viena și făcut cunoscut Europei, cît mai ales cînd se pregătea și se desfășura penibilă inscenare judiciară de la Cluj, din 1894, cînd întreaga conducere politică a românilor era aruncată în închisoare; în aceeași măsură ea premerge acțiunea unită, solidară a naționalităților asuprite în parlamentul Ungariei — și nu numai — la începutul veacului al XX-lea, cînd mișcarea națională românească, Partidul Național Român va trece la o politică deschisă și activă, care va include și activitatea parlamentară.

1 *Congresul naționalităților*, 10 august, Budapesta, în „Telegraful Român”, nr. 86 din 1895; T.V. Păcăntiu, *Cartea de Aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana ungară*, vol. VII, Sibiu, 1913, p. 702—706.

2 „Tribuna”, nr. 87 din 1896.

Ne permitem să facem o mică rectificare: Costul unui exemplar din broșura: „Ce folosim însemnîndu-ne cu semnul Sf. Crucii”, anunțată într-un număr anterior al publicației noastre, este de 20 lei, în loc de 15 lei cum s-a comunicat.

Semnalăm... Semnalăm...

(urmare din numărul precedent)

Dr. K. Epting, președintele Comitetului de Studii al Conferinței Bisericii Europene, a fost printre „delegații frățești” la Sinodul episcopilor de la Roma. El a scris după aceea că regretă faptul că Sinodul n-a luat în considerare nici una din sugestiile delegaților de alte confesiuni. Ba chiar mai mult: de protestanți nici nu s-a vorbit și el n-a înțeles dacă Bisericele din Europa sînt și ele parteneri în efortul de re-evangelizare, sau obiecte de re-evangelizare?

Dr. K Epting consideră Sinodul de la Roma „un modest început” și n-ar vrea să constate că „e un început într-o direcție greșită”.

Nici noi n-am vrea așa ceva!
● Vasile Lovinescu (+1984), un scriitor de adîncă gîndire și fină observație, atras mai ales de mit și de simbol, a scris un eseu despre Ciubăr-Vodă, pe care i l-a prefațat, evident postum, în 1992 Florin Mihăescu (Steaua XLIII, nr. 1, p. 26 și urm.). Esul e interesant și cam din aceeași categorie cu „Creangă și creanga de aur”, adică plin de neașteptate implicații și interpretări, care ne arată încă odată — dacă mai era nevoie — cam ce înseamnă a fi un om de cultură, și ce poate lega și dezlega cultura. Îmi vine totuși să adaug față de dubiul exprimat mai sus: *era nevoie!* Este nevoie să ni se aducă aminte ce este cultura, mai ales cînd cultura începe să devină, pe ici pe colo (prin părțile esențiale, cum se zice), altceva ieșind la niște suprafețe la care ies de obicei niște obiecte după ploaie!

Semnalez așadar acest eseu, ca fapt de cultură. Dar aș reține din el și un citat din Alexandri care mi se pare profetic folosit de Vasile Lovinescu:

Mă-nchin și cred, Moțoaice, în datini strămoșești:
Ca-n dogmele preasfînte a legii creștinești;
Cred că trepat se pierde a neamului ființă,
Cînd el se depărtează de-a bunilor credință.

Da! Cred că astă țară, lipsită de noroc,
Sătulă-i de-a fi astfel tot scoasă-n iarmaroc,
De-a trece ca o vită din mină-n altă mină,
Și zimbrul să ajungă un bou ce toți îl mină.
Cam așa e cu credință!

Și cum zimbrul Trebuie adus în ogradă și ogrăzii să-i întărim gardurile!

● La Chișinău s-a reaprins o veche candelă: a reapărut revista „Luminătorul” după aproape 50 de ani de cînd lumina ei a fost stinsă. Întemeiată încă înainte de 1918, în ianuarie 1908 de către preotul iconom stavrofor Constantin Popovici, ea s-a publicat în *limba română* și nu era numai a clerului, ci a întregului popor român din Basarabia și, înainte de 1918, și de dincolo de Nistru. În Comitetul de redacție au lucrat, în afară de păr. Constantin Popovici și alți cunoscuți oameni ai Bisericii și culturii basarabene, precum pr. ic. stavrofor Serghei Bejan, unul din marii directori ai Seminarului Teologic din Chișinău, prot. Ioan Știucă, prot. Vladimir Loghin, pr. Ilie Tocan, pr. Petru Comerzan, pr. Pavel Grosu, prof. univ. Const. N. Tomescu ș.a. Printre cei care au dat o nouă strălucire revistei a fost și mitropolitul Gurie Gosiu, cunoscut unionist în 1918, de pe cînd încă nu era mitropolit.

Acum, „Luminătorul” reapare ca revistă a eparhiei Chișinăului și Moldovei, și a Societății culturale și bisericesti „Mitropolitul Varlaam”. Inițiativa îi aparține părintelui Petru Buburuz, președintele Societății sus-numite, acum și decan al Facultății de Teologie din Universitatea din Chișinău. Ea apare cu binecuvîntarea I.P.S. Arhiepiscop al Chișinăului și Moldovei Vladimir, care cheamă la reintegrarea tuturor „în vechile și străbunele valori naționale și spirituale, care s-au format avîndu-le ca izvor pe cele creștine, cultivate în mediul strămoșilor noștri daco-romani încă de însuși apostolul Andrei” (Cuvînt înainte).

Un Cuvînt înainte scrie și părintele Buburuz, care publică și un studiu: „*Tradiția apostolică a sfințului Ipolit Romanul*”. Emil T. Vrabie, conferențiar la Institutul de Arte, scrie despre „*Un filozof dat uitării*”, fiind vorba de Alexandru Sturza, cu prilejul împlinirii a două sute de ani de la naștere. Revista nu-și putea marca începutul fără să-și reamintească de Alexei Mateevici: „*Autorul nostru — Alexei Mateevici*” (de Sava Pinzaru). Dintre cărturarii basarabeni în viață, este prezentat părintele Dr. Paul Mihail, prezentarea fiind urmată de un studiu al său, semnat împreună cu fiica sa Dr. Zamfira Mihail; „*Cartea românească veche tipărită în Basarabia (1812—1830)*”.

Revista tipărește de asemenea scrisoarea P.F. Patriarh Teoctist în legătură cu declararea Independenței Republicii Moldova și, la sfîrșit, Hotărîrea Guvernului Republicii de reînființare a Facultății de Teologie din Chișinău (Nr. 1, 1992).

Au mai apărut și alte numere.

Felicităm pe frații basarabeni pentru reluarea publicării „Luminătorului”, cu care mulți dintre noi am crescut, luînd din el lumină spirituală și națională. Fie ca rolul important pe care l-a avut de la înființare pînă la desființare de către autoritățile sovietice, să-l aibe din nou în viața Basarabiei ca parte din trupul Țării.

Începutul e bun!

● Revista „Biserica românească” din Milano (XVII, 63, 1992) reproduce o pagină frumoasă a lui Petru Comarnescu: „*Virtuțile sufletului basarabean*”, pe care autorul le leagă de felul cum e trăit creștinismul în Basarabia și din care izvorăsc *modestia, blîndețea, bunătatea, generozitatea, ospitalitatea, dărnicia, prietenia, înțelegerea, mila, armonia și adîncimea* cu care toate acestea sînt trăite.

Revista reproduce de asemenea un articol de Anatolie Gondi despre „*Biserica din Basarabia*”. Mai publică sub titlul „*Filozofia și religie*” un interviu al lui Nicolae Steinhardt, monahul de la Rohia, parte dintr-un volum pe care îl pregătește Zaharia Sângeran, sub titlul: „*Profetul de la Rohia*”, în care e vorba și de mulți oameni ai Bisericii, despre care Părintele Nicolae dă importanțe mărturii.

● Editura „Humanitas” a scos în 1991 o ediție nouă, cu studiu bibliografic, a cărții lui Ion Nistor: „*Istoria Basarabiei*”. Studiul e semnat de Stelian Neagoe (p. V—XXXVI). E o restituire și o readucere în memorie nu numai convenită, ci și necesară, astăzi cînd toți trebuie să reinvățăm totul despre noi înșine, despre istoria, drepturile și datoritiile noastre. Istoria românească e și astăzi în facere și prefacere, și trebuie repusă în albia ei firească, între hotarele ei și în sufletele tuturor românilor de pretutindeni.

● Teodor Vărgolici ne-a dat o nouă ediție: „*Mustul care fierbe*”, a lui Octavian Goga, „o carte despre fierberile de ieri și de azi”, cum scrie editorul în dedicația sa (Buc. ed. Scripta, 1992). Printre eseurile adunate în această carte, în trecut interzisă, este și unul despre „*Basarabia*” (p. 164). Reproducem sfîrșitul, acum ca și atunci cînd a fost scris, la fel de actual: „*Cît despre dusmani, de unde ar veni și spre orice colț și-ar aținti privirea, ei pot fi convinși că toate părțile alcătuitoare ale țării noastre sînt încheiate în același trup și destinul lor se confundă. Noi putem fi astăzi săraci sau bogați, potoliți sau dornici de o soartă mai bună, dar suntem una și nu ne mai desparte nimenea*” (p. 166).

ANTONIE P.

ABONAMENTUL pe un an: 350 lei. Cont nr. 45.10.4.092 B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.